

כא

אורח חיים, הלכות יום טוב תצח

באר הגולה
ע משנה שם כ"ה
כ"ו וכו"ש ה"ח"ף
ול"ש.
פ שם וכו"ש.
צ שם כ"ו.
ק דמילתא שם ל"ו
וכר' יהושע הסכמות
הפוסקים.
ר גמרא שם כ"א.
ש טור נשם ר"י
ואניו הלא"ש.

מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה מותר לשחטו ב"ט ולא חיישינן שמא ימצא טריפה אע"ג
דאיתליד ביה ריעותא: ט ע בכור בזה"ז שאינו יכול לשוחטו בלא מום אין חכם יכול
לראותו ב"ט אם יש בו מום פ ואפילו אם עבר וראהו ומצא שיש בו מום אינו יכול לשוחטו
אבל אם נולד במומו ועבר וראהו נשחט על פיוצ (כד) ואם ראה המום מעי"ט וראה שהוא
מום שראוי לישחט עליו יכול לחקור עליו ב"ט אם נפל בו המום מאיליו ומתירו: הגה ואם נפל
נכור נכור אסור להעלותו דלא אינו לאו לשוחטו (כה) אלא עושה לו פתחה נמקומו (רמב"ם פ"צ): י ק אותו
ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים
ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט: יא ר בהמה חציה של נכרי וחציה של
ישראל יכולים לשחטה ב"ט (כו) ואפי' יש להם שתי יכול לשחוט שתיהן: יב ש (כו) השוחט

ביאורי הגר"א

משום לינון כו וע"כ ז"ל כן דמשום לנדוקן ל"ל
מיינ. רל"ש: (כד) ואם כו'. שם ולפלגו
כו' קד"ל כו': (כה) אלא כו'. שם ל"ז א'
גז' אומן ולא ננו לר"א: (כו) ואפי'. הלא"ש

ברכת אליהו

[נדפסק] בשל דבריהם הוא ולקולא ועוד נקט בסמוך ברעפים
טעמא דצריך לחסמן דאמרינן שופת את הקדרה מאי קא עביד
אמר רשב"ל הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים
נגעו בה והיינו משום חסימה דאיכא חטאת בשבת משום מכה
בפטיש דאי משום בדיקה ליכא חטאת בשבת דבין נמצאת
שלימה בין נשברה לאו מידי דאית ביה חטאת קא עביד. ועיין
ים של שלמה שם פ"ד סי"ט וכאן במ"א סקט"ו וד"א ולהלן
סימן תק"ח ס"א ומש"ש סק"ב ובהערה 1 שם ובכירור הלכה
שם לד א ציון ד'].
(כד) [בדפוס השו"ע צויין ס"ק זה על מ"ש המחבר: ואם
ראה וכו'. וכתב הד"א שהוא ט"ס, וצ"ל על מ"ש הרמ"א: ואם
נפל וכו']. בריש הסעיף בבאה"ג סק"ע ציין: משנה שם כ"ה
כ"ו וכו"ש הרי"ף והרא"ש. דתנן בבביתא שם: בכור שנפל
לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה
וישחוט ואם לאו לא ישחוט ר' שמעון אומר כל שאין מומו
ניכר מבעו"י אין זה מן המוכן. וכתבו הרי"ף והרא"ש שם פ"ג
ס"ו שהלכה כר"ש. ובגמ' שם: במאי קא מפלגי אי נימא
ברואין מומין קמפלגין דר' יהודה סבר רואין מומין ביו"ט ור'
שמעון סבר אין רואין מומין ביו"ט ולפלגו ברואין מומין
דעלמא (בלא נפל לבור — רש"י) בכור שנפל לבור
איצטריכא ליה סד"א משום צער בעלי חיים לערים ולסקיה
כו' יהושע (דאמר בפרק משילין (לו א) אותו ואת בנו שנפלו
לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר

טרפה ונמצא שוחטה שלא לצורך בשלמא שאר בהמות אע"ג
דמחמרינן אנפשי' ובדיקין מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות
אינן טרפות הכא מאי — רש"י) או לא אמר ליה תנינא אין
מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בה מאי קא עביד ואמר
רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני
שצריך לבדקן (וחיישינן דלמא פקעי אלמא מחזקינן רעותא
משום חומר יו"ט שלא ללבנן — רש"י) א"ל אנן מפני שצריך
לחסמן תנינן לה (ולא משום חשש פקיעה אלא דודאי משוי
ליה מנא בהסק זה — רש"י) תניא אחד מביא את האור ואחד
מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה מאי קא עביד אמר
רשב"ל הכא בקדרה חדשה עסקינן (שנותנין אותה רקנית על
האור לחסמה — רש"י) ומשום לבון רעפים נגעו בה (משום הך
גזירה גופא שאסרו ללבן רעפים נגעו גם כן — רש"י). עכ"ל
הגמ'. וכתב הרא"ש שם פ"ד סט"ו שאף שלא נפשטה הבעיא
דר' ירמיה פסקינן לקולא. וז"ל הרא"ש: ונראה דהכי הלכתא
דהא ר"ל סבר כי האי ליטנא דקאמר הכא בקדירה חדשה
עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה והיינו משום חיסום
דאיכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום שצריך
לבודקו ליכא חיוב חטאת. וע"ש בקרבן נתנאל אות ד'. ועל
מ"ש הרא"ש, אבל משום שצריך לבודקו ליכא חיוב חטאת,
כתב הד"א: דאם תשבר הלא הוא מקלקל. וכעין דברי הרא"ש
כתב בחי' הרשב"א שם, וז"ל: ויש מי שפוסק להתיר כר'
ירמיה דמפרש לה מפני שצריך לחסמן וכנ"ל חדא (דפסק)

יו"ט, עכ"ל. והוסיפו בכירור הלכה שם: וכ"כ רש"י בספר האורה
סימן ס"ט. וסיימו שם: הרי שמפרש שמעתין דמייירי בשוחט לצורך
יו"ט ומייירי גם הירושלמי בכה"ג אבל מסוכנת אסור. וכתבו שם על
דברי המ"א: ולפי"ד צ"ל דהירושלמי שאוסר בלא כזית בשר מיירי
דמוכתא מלתא דעביד לצורך העור. שלא התירו עור לפני הדורסן
אלא משום דתזו למזגא עליה ולא מוכחא מלתא כדאמרינן לעיל יא
ב דמשו"ה אסור לשטוח חלבים ע"ג יתירות כיון דמוכתא מילתא
דלצורך חלבים הוא עושה (ועיין מ"א סי' תצ"ט סק"ג) וה"נ אסור
להביא העור כשאין עליו הבשר דמוכתא מלתא דלצורך העור הוא
עושה, ע"כ.

בלא"ה אסור להפשיטו ולדידיה בעוף אסור למרוט הנוצות עסי"ג
ולהמתירין נ"ל הטעם כיון דליכא אסור דאורייתא בהפשטה משום
הואיל ואי מקלעי אורחים וכו' שרי ליה רבנן משום הפסד שלא
יסריח הבשר עס"י תצ"ז, עכ"ל. והיי"א שהביא הרמ"א הוא מה"ש ג'
בשם הרי"א. ועל מ"ש המ"א, ואפשר וכו' כתבו בכירור הלכה
בביצה כה א ציון ו', שכן הוא מבואר בחידושי הרי"א הנדפס
במתנה דוד. וז"ל הרי"א: ודוקא לשחוט התירו לו כדי שלא יפסיד
בהמתו, אבל לא להפשיט כי זהו טורח לצורך חול. וסיפא דקתני
שחטה בשדה דמשמע שמפשיטה ומביאה בידו איברים איברים לאו
ארישא קיימא אלא מילתא כאנפי נפשה הוא וכגון שנשחט לצורך

בהמה ב"ט אינו רשאי לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין אלא מפנהו (כח) (נדרו נ"י)

ביאורי הגר"א

ולא בעוף והרמזין מתיר אף בעוף כיון שסופו לדמות ועמ"ל: (כח) בידו. שם נגמ' אר"א

ברכת אליהו

אמר להו כנגדו ביו"ט מותר איתמר נמי אמר רב חנניה בר שלמיא משמיה דרב כנגדו ביו"ט מותר ומי אמר רב הכי וכו' אלא לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז וביו"ט היינו טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ותולש לאו היינו גוזז והתניא וכו' ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז וכו' שאני כנף דהיינו אורחיה (שדרך נוצת עוף לתלוש ולא לגזזה — רש"י). ועתו"ס שם ד"ה והיינו כו' עד ואת"ל דאי תולש כו'. וז"ל התוס': ותולש דמתניתין לאו בתולש ומתכוין קאמר אלא עושה מקום אם נתלש נתלש אבל אי טעמא משום דתולש לאו היינו גוזז יכול להיות דתולש במתכוין כך נראה לפרש הסוגיא ויש לתמוה מה שייך לשאול זה על יו"ט אי במתכוין פשיטא להו דאסור ואין בשאין מתכוין פשיטא להו דשרי ומיהו הא גופה קמיבעיא להו שאין מתכוין מהו ביו"ט אם מותר או אסור וקשיא דכלאו יו"ט היו יכולין לשאול הא דקתני מתני' ותולש את השער במתכוין קאמר משום דתולש לאו היינו גוזז או שמא בשאין מתכוין קאמר וגם שלא יהא כפסיק רישיה משום דתולש היינו גוזז ונראה לפרש דאפילו (תימצי לומר) תולש לאו היינו גוזז מ"מ מדרבנן אסור במתכוין אי בפסיק רישי' גזירה תולש אטו גוזז ולעולם ותולש דקתני מתניתין כשאין מתכוין ואינו פסיק רישיה קאמר ולענין בכור לא מצי למיבעי מידי כפשטה דמתני' אם לא לענין מלקות וקמיבעיא להו כנגדו ביו"ט מהו דדילמא דוקא בכור דתולש לאו היינו גוזז וליכא איסורא דאורייתא הוא דשרי דבר שאין מתכוין אבל ביו"ט דאיכא איסורא דאורייתא דעוקר דבר מגידולו לא שרינן בשאין מתכוין או דילמא בבכור נמי איכא איסורא דאורייתא דתולש היינו גוזז וכי היכי דשרי בבכור משום דאין מתכוין שרי נמי ביו"ט וכן מוכח בסמוך דקאמר רב כנגדו ביו"ט מותר ופריך מהא דאמר רב הלכה כר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור ומשני דתולש לאו היינו גוזז וביו"ט היינו טעמא דשרי דהוי ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד וכו'. והרמב"ם בפ"ג מהל' יו"ט ה"ג מתיר לתלוש בבהמה ביד ואפי' במתכוין ולא בעוף. והטעם — שאסור בעוף — הוא כמש"ש בגמ' „שאני כנף דהיינו אורחיה“. והרמב"ן בהל' בכורות פ"ג מתיר אף בעוף במקום שחיטה ואף בסכין, כיון שסופו לדחות — דלאחר שחיטה מותר לתלוש כל כנף העוף לצורך אוכל נפש. וכיון דאידיחי לבסוף מותר גם קודם שחיטה. והמחבר כאן — שכתב „מפנהו בידו ואם נתלש נתלש“ — מתיר רק באין מתכוין לתלוש, משום דס"ל כתוס' הנ"ל שהמשנה מיירי באין מתכוין. ועמ"א.

ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט — (רש"י) קמ"ל וכו'. הרי שאף לר' יהושע אסור להעלות ביו"ט בכור שנפל לבכור.

(כח) ביצה לז' א גבי אותו ואת בנו לר"א. [דאיתא שם: אותו ואת בנו שנפלו לבכור ר"א אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות ר' יהושע אומר מעלה את הראשון ע"מ לשוחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט. והו"ה כאן בבכור „עושה לו פרנסה במקומו“. ואף לר' יהושע — שפסקין כוותי' לגבי אותו ואת בנו וכמ"ש בס"י — בבכור שנפל בכור ביו"ט יעשה לו פרנסה במקומו, וכמ"ש הרמב"ם בדיננו הל' יו"ט פ"ב ה"ד: שהרי אינו יכול להעלותו מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב].

(כו) [בריש הסעיף בבאה"ג סק"ר ציין לביצה כ"א. דאיתא שם עמוד א': בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביו"ט דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. ומ"ש המחבר „ואפי' יש להם שתים יכול לשחוט שתייהן“, כ"כ] הרא"ש שם פ"ב סי"ג, וז"ל: ובהמ' אפי' הן שתים אי אפשר למיפלגן לפי שאינן שוות. ועמ"א סקכ"א שגם הוא כ"כ, וז"ל: שא"א לחלוק שיטול זה א' וזה א' לפי שא"א שיהיו שוות בכל הענינים (כ"י יש"ש), עכ"ל. ומ"ש „שא"א לחלוק שיטול זה א' וזה א', עפ"ה דב"מ סט ב, שיש משם ראי' לסברה זו. דאיתא שם: אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו הגי מילי טבי וטבי תקולי ותקולי אבל טבי ותקולי לא (יש זוזי שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה והורגלו בה וטובים בהוצאה יותר מצורה אחרת של זוזי שמשקלן יתר ואותן שמשקלן יתר חביבין למי ששוקל כסף מנה או פרס במאזנים הלכך טבי וטבי אי נמי תקולי ותקולי כמאן דפליגי דמי דאלו שהניח טובים כאלו שנטל אבל שקל טבי ושקל תקולי אי נמי שקל תקולי ושקל טבי לא — רש"י). ועיין בב"י ובבירור הלכה בביצה שם ציון א'.

(כז, כח) תנן בבכורות כד ב: רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן ותולש את השער ובלבד של יזיזנו ממקומו. ובגמ' שם כה א: בעו מיניה מרב הונא כנגדו ביו"ט מהו (בבהמת חולין משום שחיטה בעי למיעבד או לא — רש"י) טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וביו"ט אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דילמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאינו מתכוין וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר וכו' אתו לקמיה דרב הונא

לתלוש לכתחלה דהא כתב הרא"ש דיו"ט ובכור שוין הן ולא שרי [אלא] לפנות וא"כ למה חילק הטור והשו"ע ביניהם עכ"ל וי"ל דדעת השו"ע דבכור מותר לכתחלה לתלוש לאו היינו גוזז וביו"ט אסור דהו"ל עוקר דבר מגידולו כמ"ש התוס' ועיבור"ד סימן כ"ד ס"ח בהג"ה, עכ"ל. ומ"ש רבנו „ועמ"א“, פ"ה הד"א שכוונתו לקושית המ"א על המחבר. שהרי הב"י כתב: ודע דבפרק הלוקח בהמה אמרינן דהא דקאמר רבי יוסי בן משולם תולש את השיער

6 ז"ל המ"א בסקכ"ג: צ"ע דהרב"י לא כ"כ אלא להרמב"ם שמתיר לתלוש לכתחילה משום דהוי עוקר כלאחר יד ולכן דוקא בידו שרי אבל בכלי לא דהוי גוזז אבל בשו"ע פסק דלא שרי אלא לפנות השער משום דה"ל דבר שאינו מתכוין וא"כ אפי' בכלי מותר לפנות ואפשר דכוונת רמ"א דאסור לפנות במסרק דפסיק רישיה הוא וכמ"ש סי' תקכ"ג ס"ב מיהו בגמ' משמע דאסור בכל כלי ע"ש בתוס' גבי בכור הקשה הל"ח למה פסק ביור"ד סימן ש"ח דמותר

באר הגולה
ת שס נשס הרמז"ס
נפ"ג מהי"ט.
א משנה ג' כ"ו
ומדמפרשי לה אמוראי
סס.
ב שס נמשנ' וגמר.
ג יחשלמי כמנהוג
המ' והרמז"ס סס.

ומושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש: יג (כט) השוחט את העוף ת לא ימרוט את הנוצה
כדי לעשות מקום לסכין: יד א לא ישחוט אדם חיה ועוף ב"ט אלא אם כן יש לו עפר
מוכן מבעוד יום ואם עבר ושחט אם יש לו דקר (פי' כעין ימד של צחל שמופרץ צו את הקרקע) נעוץ
מבעוד יום בעפר תיחוח מכסהו בו (ל) ואפילו היה נרץ לממה דקירות שרי (נ"י): מו ב אפר כירה
שהוסק מעי"ט מותר לכסות בו אבל אם הוסק ב"ט אסור א"כ הוא חס שראוי לצלות בו
ביצהג (לא) ואם שחט מותר לכסות בו אע"פ שאינו ראוי לצלות בו ביצה (לב) (ומיהו עדיף טפי

ביאורי הגר"א

מומר ועין רשנ"א סס: (לא) ואם שחט כו'.
יחשלמי שס סוף הלכה ג' נד"א נשלט שחט חל
חס שחט מוטע שטול מאפר שהוסק צי"ט ואל יספור
דקר ויכסה חצרי"א חמין שמ"ע דוחה למנות ל"ט:
(לב) ומיהו עדיף כו'. ממ"ש ואל יספור כו'

אר"ל ל"ט כו': (כט) השוחט את כו'. עמוס'
סס ד"ה דהוי וערש"י שס ד"ה דהיינו אורחיה
כו': (ל) ואפי' היה כו'. ממ"ש שס אר"י
צ"י לא שנו חלל שאין כו' ועמוס' דחולק ע"ט צ'
ד"ה צן כו' וי"ל כו' ור"ל דאפילו נכמה דקירות

ברכת אליהו

שחטו אין מכסין את דמו במאי עסקין אילימא בתייש הבא
על הצבייה וילדה בין לרבנן בין לר"א לשחוט וליכסו צבי
ואפי' מקצת צבי וכו'. והתוס' שם כתבו: הקשה הרב רבי
שמואל מוירדון"ן הא גבי מתנות כי אמרינן שה ואפילו מקצת
שה לא חשוב משום הכי כולו שה להתחייב בכל המתנות א"כ
הכא נמי לא חשוב כאילו הוא כולו דם צבי אלא חציו ובפ"ק
דביצה (ח ב) אמרינן לא כו' בלבד אמרו אלא אפילו שחט
בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסות ביו"ט
וי"ל דאמרינן התם בד"א בשתי דקירות אבל בדקירה אחת
חייב לכסות והכא נמי כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב
לכסות. [ויש להבין דבריהם מאי הוצרכו לומר כיון שכל
משהו שבו חציו כו' הלא אף אם אין רק משהו בכל הכוי"ג כ'
ניחא דחייב לכסות בדקירה אחת כמו בבהמה חיה ועוף
שנתערבו אלא ודאי דכוונת התוס' דמדפריך סתמא לשחוט
ולכסי משמע אפי' בכמה דקירות ובה קשה הלא שם בבהמה
חיה ועוף אסור לכסות רק בדקירה אחת ע"ז מתרצים דכיון
שכל משהו שבו חציו דם צבי להכי מותר אפי' בכמה דקירות
כמו בעופות הרבה וממילא מוכח דמותר לכסות העופות
בכמה דקירות כמ"ש כאן בשו"ע — ד"א. וע"ע מש"ש].
ועיין רשב"א שם.⁷

(לא) [בבא"ג סק"ג ציין: ירושלמי כתבוהו התוס' והרא"ש
שם]. וז"ל הירושלמי בביצה פ"א סוף ה"ג: בד"א בשלא
שחט (עדיין אלא שבא לשאול אומרים לו שאם אין לו אפר
שהוסק מעי"ט אל ישחט — פנ"מ) אבל אם שחט מוטב
שיטול מאפר שהוסק ביו"ט (שאינו אלא איסור מוקצה שהוא

ומ"ש בשו"ע "בדיו", כן הוא בגמ' שם כח א — על מ"ש
במשנה שם כז ב: ותולש את השער ובלבד שלא יזינו
ממקומו — אמר רב אשי אמר ר"ל לא שנו אלא ביד אבל
בכלי אסור.

(כט) עתו"ס בבכורות כה א ד"ה דהוה, שכתבו: אין ללמוד
מכאן שיהא מותר לתלוש נוצה מצואר של עוף כדי לשחוט
ביו"ט דהא לעיל פיר' דהא דשרי הכא משום שאין מתכוין
ולשון נמי שפי' דאפי' במתכוין בנוצה לא הוי כלאחר יד
כדקתני בסמוך בתולש את העוף וכו'. [אך לכאורה י"ל דדוקא
כנף דרכו בתלישה אבל לא כל העוף — ד"א]. וערש"י שם
ד"ה דהיינו אורחיה, שכתב: שדרך נוצת עוף לתלוש ולא
לגזזה. [הרי דכן דרך כל העוף להכי אסור למרוט במקום
השחיטה דלא הוי כלאחר יד — ד"א].

(ל) ממ"ש בביצה ח ב: לא כו' בלבד אמרו אלא אפי' שחט
בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביו"ט
אמר רבי יוסי בר יאסיניאה לא שנו אלא שאין יכול לכסותו
בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר וכו'.
[ועתה אם נימא דאין היתר בדקר נעוץ רק בדקירה אחת הלא
קשה מאי אשמעינן בבהמה חיה ועוף דאסור לכסות בב'
דקירות הלא אפי' בעופות הרבה ג"כ אסור בב' דקירות —
ד"א]. ועתו"ס דחולין עט ב ד"ה בין כו'. דאיתא בגמ' שם:
בתייש הבא על הצבייה וילדה בת ובת ילדה בן וקא שחיט לה
ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקצת שה
ורבי אליעזר סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקצת
שה לא אמרינן וכו' והא דתנן כו' אין שוחטין אותו ביו"ט ואם

ל"ש אלא ביד אבל בכלי אסור והא דקתני עושה מקום בקופיץ חני
עושה מקום לקופיץ ונראה דהו"ה ביו"ט דבכלי אסור והכי משמע
לישנא דהרמב"ם שכתב השוחט בהמה ביו"ט מותר לו לתלוש
הצמר למקום הסכין בידו דייק לכתוב בידו למעט כלי ולא ידעתי
איך לא נתעורר ה"ה בזה וגם שאר הפוסקים שלא הזכירו זה לא
ידעתי מאיזה טעם, עכ"ל. וזו כוונת רבנו להעיר שהרי דברי הב"י
ניחא רק לשיטת הרמב"ם שמתיר לתלוש לכתחלה. אבל לשיטת
המחבר קשה, וכמ"ש המ"א הנ"ל. וקצת קשה לפי' הד"א מדוע כתב
רבנו "ועמ"א" בסקכ"ז, הול"ל בסקכ"ח, שהרי ס"ק זה קאי על מ"ש
"בדיו". ולכן יתכן לומר שכוונת רבנו בצינו למ"א, היא רק על מ"ש
המ"א כהמשך דבריו: הקשה הל"ח וכו'. עכ"פ יוצא שמ"ש בגמ'
..לא שנו אלא ביד וכו', קאי אבכור.

באר הגולה

ד נריית' שם נננלי
וכפירש".
ה שם מימרח דרז
יהודה.

לכסות בדקר נעוץ נעפר מיחוס אס יש לו) נ"י נשם הרא"ש וטור: מ"ז ד (לג) הכנים עפר הרבה לביתו
לצורך גינתו והוא כנוס במקום אחד מותר לכסות בו שכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל
מה שיצטרך אבל אם הכנים מלא קופה לצורך גינתו לא שמאחר שהוא מועט בטל: יז ה

ביאורי הגר"א

מתניתין נכרי שצא לכבות כו' אפי' בהפסד דליקה
ואילו לטלטל מוקצה התירו כל הפוסקים אמירה לנכרי
כמש"ל סי' רע"ו ס"ג בהג"ה וכ"ש נ"ט דמותר
לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש כמש"ל סי' תקי"ח
ואין משמעות בדברי הרא"ש וטור וכ"כ הרשב"א
להדיא ח"ל בספר עבודת הקודש מ' א' ששם שחט
ואין לו אפר כירה שהוסק ב"ט שמוחר לכסות בו
משום מצות כיסוי ולא עוד אלא אפי' יש לו דקר
נעוץ ואפר כירה שהוסק ב"ט מכסה באפר ואינו
מכסה בדקר נעוץ עכ"ל וכן השיגו נ"ח ומג"א:
(לג) הכנים כו'. עי' רש"י שם ד"ה הכנים כו'
וד"ה מכנים כו' ור"ל דלצורך גינתו צריך הרבה
אבל אס הכנים סתם די אפי' בקופה ועי' תוס'
שם ד"ה ואמר וא"ת וכו' וי"ל כו' א"ע י"ל כו'

משמע דוקא שאין לו דקר נעוץ וי"ל הנ"י כתב
הכל כו נשם הר' משולם ששם שחט מותר לכסות
באפר כירה שהוסק ב"ט ולא יכסה בדקר עכ"ל וי"ל
דה"ק ולא יחפור בדקר ויכסה אבל אס ה"ל דקר
נעוץ ודאי עדיף טפי והכי אמרינן בירושלמי אס
שחט מוטב כו' ואל יחפור בדקר ויכסה אלמא
דנא"ל דקר נעוץ קאמר אבל אס יש לו דקר נעוץ
עדיף וכ"נ מדברי הרא"ש והטור עכ"ל. ודבריו תמוהין
דהכל כו כתב ולא יכסה בדקר משמע אפילו דקר
נעוץ וכן בירושלמי בדקר נעוץ קאמר דאמתניתין קאי
דקאמר ומודים ששם שחט שיחפור כו' ועוד דאי
נלא נעוץ מאי מוטב כו' ר"ל אס יש לו אפר כירה
אפי' בלא"ה אסור וגם הסנבל פשוטה דאיסור טלטול
קל מאיסור מלאכה שא"צ לגופה או מקלקל שהרי

ברכת אליהו

בדקר נעוץ. וגם הסבא פשוטה, דאיסור טלטול קל מאיסור
מלאכה שא"צ לגופה או מקלקל. שהרי חנן במתני' בשבת
קכא א: נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה וכו'.
ואפי' בהפסד דליקה אסור. ואילו לטלטל מוקצה התירו כל
הפוסקים אמירה לנכרי, כמש"ל סי' רע"ו ס"ג בהג"ה,
שמוחר לומר לנכרי לטלטל נר הדולק וליילך עמו. [ועמש"ש
בסקי"ג ובהערה 2] וכו' שבי"ט — דמותר לטלטל מוקצה
לצורך אוכל נפש, כמש"ל סי' תקי"ח ס"ג. [ועמש"ש סקי"ב.
ועיין סימן תקי"ט ס"ז בהגה ומש"ש בסקי"ז] — ודאי
שטלטול קיל ממלאכה שאינה צריכה לגופה. ואין משמעות
בדברי הרא"ש וטור כדברי הכ"י. [ועד"א]. וכ"כ הרשב"א
להדיא. וי"ל בספר עבודת הקודש מ' א' בית מועד שער ב' פרק
ב' אות ז': ויראה לי שאם שחט ואין לו [אלא] אפר כירה
שהוסק ביו"ט שמוחר לכסות בו משום מצות כיסוי ולא עוד
אלא אפי' יש לו דקר נעוץ ואפר כירה שהוסק ביו"ט מכסה
באפר ואינו מכסה בדקר נעוץ, עכ"ל. וכן השיגו — על דברי
הב"י — הב"ח ומ"א סקל"א ע"ש.

(לג) בבאה"ג סק"ד ציין: ברייתא שם בבבלי וכפירש".
דתניא בביצה ח א: הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות
בו ואמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל
צרכו. וערש"י שם ד"ה הכנים עפר, שכתב: הרבה במקום
אחד לצורך גנתו או לצורך חורבתו לשוטח בהן מותר לכסות
בו דכל זמן שהוא צבור דעתיה עלויה לכל צרכיו. ועיין בד"ה
מכנים, שכתב: בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכיו
ולא אמרינן בטלה לה לגבי קרקע הבית אידי דזוטרא. ור"ל
לצורך גינתו צריך הרבה. ומוכח דמעט בטל לקרקע. אבל אם

מדרבנן — קרבן העדה) ואל יחפור בדקר ויכסה (דאית ביה
איסורא דאורייתא — פנ"מ) חברייא אמרינן שמצות עשה
דוחה למצוה בלא תעשה (דלכך מותר לחפור בדקר אע"ג
דמלאכה היא מותר דאית עשה דכיסוי הדם ודחי לא תעשה
דיו"ט ולא תעשה כל מלאכה — קרבן העדה). [ועיין סקל"ב,
ט"ז סקט"ז ומ"א סק"ג].

(לב) ממ"ש בירושלמי פ"א דביצה ה"ג הנ"ל בסקל"א
„ואל יחפור בדקר ויכסה“, משמע דוקא שאין לו דקר נעוץ.
וז"ל הב"י: כתב הכל בו בשם הר"ר משולם שאם שחט מותר
לכסות באפר כירה שהוסק ביו"ט ולא יכסה בדקר עכ"ל וי"ל
דה"ק ולא יחפור בדקר ויכסה אבל אס היה לו דקר נעוץ ודאי
עדיף טפי והכי אמרינן בירושלמי אם שחט מוטב שיטול
מאפר שהוסק ביו"ט ואל יחפור בדקר ויכסה אלמא דבאין לו
דקר נעוץ קאמר אבל אס יש לו דבר נעוץ עדיף וכן נראה
מדברי הרא"ש ורבינו (הטור), עכ"ל הב"י. ודברי הכל בו הם
בסימן נ"ח דין הלכות יו"ט. ודברי הב"י תמוהין. דהכל בו
כתב „ולא יכסה בדקר“, משמע שלא יכסה אפי' בדקר נעוץ
שא"צ חפירה. וכן בירושלמי בדקר נעוץ קאמר. שהרי
הירושלמי אמתניתין קאי — דקאמר במתני': ומודים שאם
שחט שיחפור בדקר ויכסה. והמשנה מיירי בדקר נעוץ.
וכמש"ש בבבלי בגמ' ז ב, וע"כ גם בירושלמי מיירי בדקר
נעוץ. [ועי' קתני דאפר שהוסק מוטב מהא דתנן במתני'
שיחפור דהיינו דקר נעוץ — ד"א]. ועוד דאי בירושלמי מיירי
בלא נעוץ, מאי קאמר „מוטב שיטול מאפר שהוסק ביו"ט,
”ור"ל אפי' אס יש לו אפר כירה. — הרי אפי' בלא"ה —
שאיין לו אפר — אסור לו לחפור, אלא ודאי דקאי בירושלמי

ע"י טלטול מן הצד, וכמ"ש רבנו. בסימן רע"ו סקי"ג וכמש"ש
בהערה 2, אבל התירו לומר לנכרי לטלטל מוקצה, ומהא דהתירו,
מוכח דלמעשה טלטול מוקצה קיל ממלאכה שאינה צריכה לגופה,
וראה מש"ל בסימן של"ד סק"ד. ובסימן תס"ח ס"ק ג', ר' ומה
שהארכנו שם בהערה 3.

אבל בדקר נעוץ א' לחזור ולדקור ביו"ט שפיר י"ל דאסור דמחזי
כחפור ביו"ט וכן י"ל בדברי התוס' בחולין הנ"ל, עכ"ל. ועב"י, ב"ח
ומ"א סק"ו.

8 נראה שכוונת רבנו כמ"ש שמוחר לומר לנכרי לטלטל מוקצה
היא שאע"ג שהאמירה לנכרי לטלטל מוקצה היא מפני שיש היתר

באר הגולה
ו שם ממלא דרך
זוטל.
ז פי' ואין צריך דקר
נעון ורשע נמי אידי
נעפר תיחוס כמ"ש
הטור והצ"י.
ח משנה חולץ פ"ו.
ט גמרא ב"ה ס'.

(לד) מכנים אדם מלא קופתו עפר לבית בסתם ועושה בו כל צרכו (וע"ל סי' ש"ח סעיף ל"ח) ולא אמרינן שהוא בטל אגב קרקע הבית ו והוא שייחד לו קרן זווית דכיון שלא שטחו מוכחא מילתא דלצרכו בעי ליהו (לה) ואם הוא עפר תיחוח מותר לכסות בו: יח ה כוי (פי' נרי' שטלה ממש ונצי) אין שוחטין אותו ב"ט ואם שחטו אין מכסין את דמוט (לו) אפילו יש לו עפר מוכן מפני שהרואה יאמר ודאי חיה הוא דאם לא כן לא היו מטריחין לכסות דמו ב"ט ויבא

ביאורי הגר"א

אמר הכנים ורק לכסות ושם אמר מכנים כו' ועושה כו' וכן נוטה מ' שני של התוס' שם: (לה) ואם הוא. רש"י שם ד"ה והוא וקאי גם אסעיף שקדם וכו' שם נגמרא והא קעניד כו': (לו) אפי' כו'. שם נגמרא וליטעמין כו' רמי כו' משמע דקאי

ו"ש כאן לכסותו בקופה כל צרכו: (לד) מכנים כו'. כל ב' סעיפים אלו הוא לשון הטור וכן נצי' שם שחילקו בין ההיא דכאן לסט"ו כנ"ל אבל הרשב"א שם חילק דכאן דוקא דיענדי כמו דקר נעון ושם אפילו לכתחלה ולשון הגמרא דיקא כדנריו דכאן

ברכת אליהו

לשחוט ע"מ לכסות בהם ש"מ דדוקא בדיעבד כששחט ומחוסר כיסוי מותר לכסות בו — ד"א. ושם אמר ר' יהודה "מכנים אדם מלא קופתו ועושה בה כל צרכו." מ' אפי' לכתחילה. וכן נוטה תי' שני של התוס' שם ד"ה אמר, הנ"ל בסקל"ג. [נשכתבו: א"נ י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות בו אבל שאר צרכיו לא והכא אשמועינן דהואיל ומלא קופתו עפר עביד בו כל צרכיו. הרי דדייקו ג"כ לכתוב לשון הגמ' שם רק לכסות ולא כ' דשם לא התיר רק כיסוי ולשון לכסות משמע דיעבד כשחוסר כיסוי ונשחט כבר וגבי עפר סתם כ' עביד ביה כל צרכיו משמע לכתחלה — ד"א.]

(לה) איתא בביצה ח א, הנ"ל בסקל"ג: הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו ואמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לו קרן זווית. וכתב רש"י שם ד"ה והוא: ולא שטחה דמוכחא מילתא דלצרכו קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה. וקאי גם אסעיף שקדם — בהכנים לגינתו שמותר לכסות דוקא בעפר תיחוח. וכ"ה שם בגמ' ז ב. דאיתא שם — על דברי המשנה: ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה — אמר רב זריקא אמר רב יהודה והוא שיש לו דקר נעון מבעו"י והא קא עביד כתישה (לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעון אלמא דטעמא דמתניתין לאו משום דאתי עשה וכסהו בעפר ודחי את ל"ת כל מלאכה אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קא עביד כתישה שעדיין רגבים מדובקים הם ואינן ראויין לכסוי אלא אם כן כותשן וכותש תולדה דטוחן הוא ומלאכה היא — רש"י) אמר רב חייא בר אשי אמר רב בעפר תיחוח וכו'.

(לו) ביצה ח א, ב — על הדין של רב יהודה הנ"ל בס"ק ל"ג, ל"ה: מכנים אדם וכו' — מיתבי כוי אין שוחטין אותו

הכנים סתם כ', ולא אמרינן וכו' אידי דזוטרא" ודי אפי' בקופה. ועתו"ס שם ד"ה ואמר, וז"ל: וא"ת מה בא להוסיף על הברייתא דקתני אפי' הכנים לגנתו או לחורבתו וכ"ש מלא קופתו וי"ל דלפי' רש"י נוחא דכשהכנים עפר לגנתו מיירי שהכנים הרבה ביחד וכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכו ואינו בטל אגב קרקע אבל הכא מיירי שלא הכנים הרבה רק מלא קופתו מעט (מפני) עפר וס"ד דיבטל אגב קרקע ונהיינו דוקא בהכנים סתם אבל לגינתו אסור במועט דאל"כ הו"ל לר"י לומר רבותא מכנים אדם לגינתו מלא קופתו וכ"ש בסתם — ד"א [א"נ י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות בו אבל שאר צרכיו לא והכא אשמועינן דהואיל ומלא קופתו עפר עביד בו כל צרכו. וזהו שכתב כאן לכסותו בקופה כל צרכו. והיינו שגבי הכנים לגינתו עפר הרבה, כתב המחבר, "לכסות בו", והיינו שהכנים הרבה. ואילו בסעיף י"ז — במכנים סתם — כתב, "מלא קופתו וכו' ועושה בו כל צרכו", והיינו מעט" (לד) כל ב' סעיפים אלו — ט"ז וי"ז — הוא לשון הטור. וכן הוא בב"י שם. שחילקו בין ההיא דכאן — שאף מעט מותר — משום דמיירי בסתם, לסט"ז — דמיירי שמכנים לגינתו הוא דוקא בהרבה, וכנ"ל בסקל"ג. אבל הרשב"א בעבודת הקודש בית מועד שער שני פ"ב חילק דכאן דיעבד כמו דקר נעון ושם אפי' לכתחילה. וז"ל הרשב"א שם: הכנים עפר לגנתו ולחורבתו ועפר לכסות את גגו וסיד לסוד בו את ביתו יראה לי שהן כדקר נעון ואין סומכין עליהן לשחוט לכתחלה ואם עבר ושחט מכסין בהם מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו וסומך עליו לשחוט אף לכתחלה בד"א בשייחד לו קרן זווית שאם לא כן הרי הוא בטל במיעוטו לגבי הקרקע. ולשון הגמ' בביצה ח א הנ"ל בסקל"ג דיקא כדבריו. דכאן אמר הכנים ורק לכסות. נדלשון הכנים משמע דזה לא הוי רק בדיעבד ואיתא מותר לכסות ולא קתני מותר

9 הד"א הסביר שכוונת רבנו שהמחבר ס"ל כב' התירוצים של תוס'. וז"ל הד"א: והשו"ע ס"ל כב' התירוצים דמכנים לגינתו לא שרי רק בהרבה ורק לכסות אבל לא לכל צרכיו משא"כ במכנים סתם שרי אפי' כמעט ואפי' לכל צרכיו וז"ש המחבר כאן גבי הכנים לגינתו עפר הרבה כו' לכסות בו וכו'. וכמ"ש בפנים. ברם בבירור הלכה בביצה ח א ציון ד' נקטו בדעת רבנו, שהמחבר ס"ל כתי' השני בתוס'. וז"ל: ...אלא כיון דלא סגי להו להתוס' בתירוץ זה לבד והוסיפו תי' אחר וכתבו אי נמי י"ל דהתם בברייתא מיירי רק לכסות

באר הגולה

י פשוט וכן משמע
מדברי הרא"ש שם.
כ נרייחא שם וכו'
יוסי נר אסינאה.

להתיר חלבו י (לז) ולערב אם רשומו ניכר יכסנו: הגה (לח) ודוקא ששטמו צקן וזית וכהאי גוונא אבל אם שטמו צלמנע החצר אפילו דם צהמה יכול לכסות אם יש לו עפר מוכן דהוה ליה כגרף של רעי ולריך לכסות שלא יתלכלכו כליו צחצר (הגהות אלפסי פרק קמא דזילה): יט כ שחט בהמה וחיה ונתערב דמם (לט) ויש לו עפר מוכן או אפר כירה אם יכול לכסותו בדקירה אחת שאינו צריך להרבות בשביל דם

ביאורי הגר"א

אלעיל: (לז) ולערב כו'. עי' רא"ש שם וכת"ש בחולין פ"ז א': (לח) ודוקא כו'. שמפרש מ"ש רמב"י אמר כו' נעפר שאינו מוכן

ברכת אליהו

אוצר החכמה

ואומרים לו שיטרח ויכין עפר ויכסה. ועיין שלטי גבורים שם, שכתב: והוא שהיה הדם בזוית אחד אבל אם היה באמצע החצר שמלכלך חצרו הרי זה כדבר מאוס וכגרף של רעי וראוי לכסותו בעפר מוכן ואפי' אם היה דם בהמה כמו שביאר מז"ה ואם לא היה העפר מוכן וכן אם [לא] היה לו דקר נעוץ בעפר תיחוח מעיו"ט לא יכסה בו דם כוי ששוחטו ביו"ט אע"פ שהיה באמצע החצר. הרי להדיא דבעפר מוכן שרי בכוי באמצע החצר ואילו בדקר נעוץ אפי' באמצע חצר אסור. ועפ"ז דשבת קכא ב. דתנן שם עמוד א': כופין קערה על גבי הנר וכו' ועל צואה של קטן. ובגמ' שם עמוד ב': ותיפוק ליה דהוי גרף של רעי וכו' וקטן באשפה מאי בעי לה (סתם אשפה ברה"ר הוא ומאי בעי קטן — רש"י) בחצר (דשכיח קטן חצר נמי גרף של רעי הוא וכו'). הרי דחצר דומה לבית, ודבר מאוס שבה הוי כגרף של רעי. [נועין בהגהות התעוררות תשובה שנדפסו בשו"ע בהוצאת חת"ס ירושלים].

(לט) [בריש הסעיף בבאה"ג סק"כ כת': ברייתא שם וכו' יוסי בר' אסינאה. דאיתא בביצה ח ב, הנ"ל בסק"ל: תני רבי זירא לא כוי בלבד אמרו אלא אפי' שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביו"ט. והמשך לשון הגמ': אמר רבי יוסי בר' יאסיניאה לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר וכו'. ומ"ש המחבר „ויש לו עפר מוכן וכו'", זה מדברין הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ג ה"ב. שהרמב"ם מפרש מש"ש „לא כוי בלבד כו'", משמע דומיא דכו', ולא מיירי בדקר נעוץ בלבד. דשם שרי רק בדיעבד, ואילו כאן אסור אפי' בדיעבד. אלא דמיירי אפי' בעפר מוכן ובאפר כירה ושרי בעוף אפי' לכתחלה. אבל בנתערב אסור אפי' בדיעבד, דומיא דכו' דאסור אפי' בדיעבד. ועמ"א [דבדקירה אחת שרי אפי' בדקר נעוץ דהא לא טרחינן בשביל הבהמה — ד"א. וז"ל המ"א בסק"ל: והו"ה בדקר נעוץ בעפר תיחוח שרי בדקירה אחת דהא לא טרח טפי בשביל הבהמה. ועיין טור, ב"י וב"ח]. (מ) אפי' יש לו אפר מוכן. כ"כ הרשב"א [בעבודת הקודש בית מועד שער ב' פרק ב': שחט מעיו"ט ולא כיסה אין מכסין אותו ביו"ט ואפי' באפר כירה ובעפר מוכן וימתין עד מוצאי יו"ט ויכסה אם רשומו ניכר. וכ"כ המ"א סק"ל, והוסיף: דהא אפילו לא מכסה ליה מותר לאכול העוף (גמרא), עכ"ל. והפמ"ג כתב שלא מצא זאת בגמ' רק כן איתא ברש"י שם. דאיתא בביצה ח ב: שחט צפור מעיו"ט אין מכסין אותו ביו"ט. וכתב רש"י שם: דהיה לו לכסות מבעוד יום ומשום אמונעי משום שמחת יו"ט ליכא דמשום דלא מכסי דם לא מתסר צפור באכילה. וראה בבירור הלכה שם ציון ה'.

ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואי איתא לכסייה כדבר יהודה (אם הכניס קופת עפר — רש"י) ולטעמין לכסייה באפר כירה או בדקר נעוץ (דהא בהדיא תנא במתני' דמוכן הוא — רש"י) אלא דלית ליה הכא נמי דלית ליה וכו' רמי בריה דרב ייבא אמר כוי היינו טעמא דלא מכסין גזירה משום התרת חלבו (דאי שרית לכסוייה אתי למימר חיה הוא — רש"י). ומשמע דדברי רמי בריה דרב ייבא קאי אלעיל [לתרץ דלעולם בדאיכא אפר כירה או סתם עפר ואפ"ה אין מכסין משום התרת חלבו ולא קאי על מש"ש קודם רמי בריה דרב ייבא כוי אינו כצואה דאם הכין לצואה לא יכסה הכוי וע"ז קאי רמי בריה דרב ייבא לומר הטעם גזירה כוי אלא דקאי אדלעיל דאפי' באפר כירה נעפר סתם או דקר נעוץ לא יכסה משום גזירה — ד"א].

(לז) עיין רא"ש [בביצה פ"א ס"א שכתב: וכוי אסור למשחטיה ביו"ט דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו. ואפי' איכא אפר מוכן ואפי' אפר כירה. מאי טעמא אמר רמי בריה דרב ייבא גזירה משום התרת חלבו. דמאן דחזי ליה דמכסיה לדמיה ביו"ט אתי למימר דמין חיה הוא דאי ספק הוא לא הוי מטרחי רבנן לכסות לדמיה מספק ביו"ט ואתי למישרי תרבא דיליה הלכך אין מכסין את דמו ביו"ט כלל. אבל לערב מוצאי יו"ט מכסין את דמו דכיון דלא מכסי ליה ביו"ט אע"ג דמכסי ליה בחול לא אתי למימר הכי. והא דאין שוחטין אותו לכתחלה וישמור את הדם עד הלילה ויכסנו לפי שאין שוחטין לתוך הכלי. ואם ישחטנו על העפר יבלע בארץ ולא יהא רישומו ניכר דלא מסתבר שימנע משמחת יו"ט לפי שאינו יכול לכסות את הדם לאלתר, עכ"ל הרא"ש. ועיין מש"ש בקרבן נתנאל אות ק'. וז"ש הרא"ש „ולא יהא רישומו ניכר", הוא] כמ"ש בחולין פ"א: השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות (אע"ג דלא חזר ונתגלה — רש"י) וכו' כשרשומו ניכר.

(לח) [בסק"ל] הבאנו דברי הגמ' בביצה ח ב: רמי בריה דרב ייבא אמר כוי היינו טעמא דלא מכסין גזירה משום התרת חלבו. והמשך לשון הגמ': אי הכי אפי' בחול נמי בחול אמרי לנקר חצרו הוא צריך (הרואה אומר לא מפני שטעון כסוי אלא כדי לנקר חצרו מכסהו. ודברי הרמ"א הם עפ"י דברי השלטי גבורים בביצה ח ב אות ד' וכמ"ש בד"מ סק"ז. וכן מצויין כאן בדפוס השו"ע. ולהלן נביא לשון השלטי גבורים. והא דסובר כן, הוא משום] שמפרש מ"ש „רמי בריה דרב ייבא אמר כוי", מיירי בעפר שאינו מוכן, כגון דקר נעוץ או עפר תיחוח. דאל"כ היאך אמרו שם „בחול נמי אמרי לנקר חצרו הוא צריך". אלא ע"כ דביו"ט נמי כל הגזירה היא רק כשאינו מוכן,

הבהמה יכסנו ואם לאו לא יכסנו: ב' י' שחט צפור מערב יו"ט ולא כיסה דמו (מ) לא יכסנו
בי"ט:

תצט דין מליגה ומליחה בי"ט. וכו' ה' סעיפים

א א אין מרגילין בי"ט כיצד הוא מרגיל זה המוציא כל הבשר מרגל אחד כדי שיוציא
כל העור שלם ולא יקרע מפני שטורח בהפשט זה טורח גדול ואין בו צורך למועד:
ב ב (א) אסור למלוג גדי א"כ מולגו לאכול העור: ג ג בהמה (ב) שנשחטה בי"ט מותר
להגביה עורה וליתנה במקום דריסת הרגלים אף על פי שאין עליו בשר כלל ד ומותר
למלוח עליו מליחה קלה כדרך שמולחים לצליה ומותר להערים ולמלוח כאן מעט וכאן
מעט עד שימלח את כולו אבל אם נשחטה מערב י"ט אסור: ה ה (ג) ונוטל של עוף דין כמו צעור
דמותר לטלטלן כדי להניען כמו צעור: ד ז אין מולחין את החלבי ולא מהפכים בהם אפילו
לשוחטין על גבי יתדות אע"פ שנשחטה ביום טוב (ד) וכן אסור למלוח בשר עליהם
וכן נראה מדברי הרא"ש וכו' ה"ה נשם הרשב"א נפ"ג מהל' י"ט. ז נרי"י שם וכו' ק.

באר הגולה
ל מימלא דרנא שם.
א נרי"חא נכורח
ל"ג ופ"י רמז"ס
נפ"ג מהלכות י"ט.
ב טור נשם נה"ג
וע' לקמן סי' ת"ק.
ג משנה ג' י"א
וכ"ה.
ד נרי"חא וגמ' שם.
ה ירושלמי כתובו
הרי"ף והרא"ש שם
וכמ"ש ר' ירוחם
שהערמה זו מותרת
לכל אדם.
ו שם נבנלי מימלא
דעולא וכפירוש הטור
וכמ"ש שם וכו' ק.

ביאורי הגר"א

לא סי נלנד כו' משמע דומיא דכו' דאפי' נעפר
מוכן ונאפר כירה ועמ"ל: (מ) לא יכסנו.
אפי' י"ל אפר מוכן. רשנ"ל שם:
תצט (א) אסור. ממ"ש ל"ד א' מולגין הראש
סעיף תצט

ברכת אליהו

תצט (א) ממ"ש בביצה לד' א' ת"ר מולגין את הראש ואת
הרגלים ומהבהבין אותן באור. ומ' דוקא ראש ורגלים ולא
שאר הגוף. ועתו"ס שם ד"ה מולגין. שכתבו: אבל כל גופו
של גדי אסור הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות טפי. וכ"כ
שם במדרכי פ"ד סי' תרצ"ד בשם בה"ג, ע"ש. וז"ל: כתוב
בה"ג אמר גאון מדקאמר מולגין את הראש ואת הרגלים כו'
אבל גדיא כולה לא עבדינן דאפשר לשלוחיה משכיה. ונדברי
הבה"ג הם בהל' יו"ט (הוצאת ת"א תשכ"ב) דף ל"ז ע"א.
ועיין ב"י, ב"ח, ט"ז סק"ב ומ"א סק"ב].
(ב) בבאה"ג סק"ג כתב: משנה ביצה י"א וכב"ה. דתנן שם
עמוד א': ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא
יגביהנו אלא אם כן יש עמו כזית בשר וכ"ה מתירין. ומ"ש
המחבר „שנשחטה ביו"ט", הוא ממ"ש בגמ' עמוד ב':
ואמר עולא שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן
עור לפני הדורסן (התירו שטיחתן משום שחיטתן — רש"י)
וכו' עור לפני הדורסן תנינא (במתניתין וב"ה מתירין ומעולא
מאי נפקא לן — רש"י) מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום
דחזי למזגא עלייהו ואפי' מערב יו"ט נמי (שהופשט מבעוד
יום — רש"י) קמ"ל התירו סופן (שאינו צורך יו"ט — רש"י)
משום תחלתן (שהוא צורך יו"ט ואי לא שרית סופן לא עביד
תחלתן — רש"י) דיו"ט אין דעיו"ט לא (דליכא למיגזר משום
תחלתן דאי נמי לא שרית ליה אינו נמנע מלשחוט מעיו"ט
דהא יכול לשוחטו מבעוד יום — רש"י). וכמ"ש המחבר
למטה: אבל אם נשחטה מעיו"ט אסור. [ועיין ב"י, מ"א סק"ה
ובבירור הלכה בביצה שם עמוד א' ציון ז'].

(ג) ג"כ מה"ט הנ"ל בסק"ב, כמ"ש [בביצה יא ב: התירו
סופן משום תחלתן. וכ"כ המדרכי שם פ"א סי' תרנ"ז בהגה"ה
— והוכח בכ"י — : מה שהתירו לטלטל (ביצים) [נוצה] של
עופות לאחר שהסירו אותן מעוף מידי דהוה אעור לפני
הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן. והוסיף הד"א שלפ"ז גם
ההיתר בנוצות הוא „דוקא בנשחט ביו"ט". וכ"כ המשנה
ברורה בסקי"א: היינו שנשחטה ביו"ט דאי נשחטה מעיו"ט
אע"ג דהוסיפו הנוצות ביו"ט אסור לטלטלן כדלעיל גבי עור.
ועיין פר"ח, הגהות דעק"א כאן ובדור הלכה בביצה יא א ציון
ז].
(ד) עמ"א סק"י, שכתב: משום דסגי להו במליחה מועטת
והוי כעיבוד (טור) והר"ן כת' כיון דאין דרך למלוח עליהו
מחמת איסור מוכחא מלתא דלעבדן קעביד וכו' עכ"ל.
וכמ"ש בגמ' בביצה יא א, ב: אין מולחין את החלבים ואין
מהפכין בהן וכו' ומאי שנא מעור לפני הדורסן (דשרו ב"ה
משום דאי לא שרית ליה ממנע ולא שחיט — רש"י) התם לא
(קא) מוכחא מלתא משום דחזי למזגא עליה (שתהא שטיחתו
לצורך עבוד דמימר אמר הא דשרו ליה רבנן לתתו לפני
הדריסה מפני צורך יו"ט התירו שאף שטיחתו צורך יו"ט דחזי
למזגא עליה — רש"י) וכו'. וא"כ גם במולח בשר באויר, כיון
דאין דרכו בכך מוכח מילתא דלעבד מכורין ואסור. ובטור כתב
פלוגתא בזה, והכריע הטור דאסור. וראייתו מדלא שרי אלא
ע"ג העור כו' ע"ש. וז"ל הטור מדלא שרי אלא למלוח ע"ג
העור מכלל דע"ג החלבים אסור בכל ענין משום דבמליחה
מועטת סגי להו ואפילו במליחה לצלי הוי בהו בעיבוד והכי

באר הגולה

ח משנה שם.

ט נריחא שם.

י לדעת הר"ף

ולדעת ר"י והרא"ש

לסור טור.

א משנה ג' כ"ז

וכדמפרש רש"י שם

נגמ' ונר"י שם.

באור: ה ה עלי שהוא דף עב וכבד וכלי היא אלא שמלאכתו לאיסור לכתוש בו הריפות מותר למלטלו לקצב עליו בשר ט ולאחר שקצב עליו אסור למלטלו (ה) מחמה לצל (אנל לנור) גופו ומקומו י (ש"י):

תק הנצרך לבשר ביו"ט היאך יתנהג וסדר מליחתו. וכו' ו' סעיפים

א א (א) אין קונים בשר בפסוק דמים (ב) לומר למבח תן לי בסלע או בשתיים (ג) וכן לא יאמר לו הריני שותף עמך בסלע (ד) אלא מחלק להם שלישיות או רביעיות (ה) כפי החלקים שדרך לחלק בעיר בלא פסוק דמים (ו) ומביא שתי בהמות ויאמר זו כזו ולמחר שמין הנשאר כפי ששוה כך יפרע לו: הגה (ז) ו"ל דדוקא ישראל לגבי ישראל שרי נכחאי גוונא אנל ישראל עס

ביאורי הגר"א

כח פלוגמא זוה והכריע הטור מלל שרי אלא ע"ג העור כו' ע"ש וכן הראב"ד נסתפק זוה והכריע הר"ן לאיסור דמומא מילתא ע"ש: (ה) מחמה כו'. שנת קכ"ד א':

תק (א) אין. שם כ"ז ז': (ב) לומר. כ"ט ז': (ג) וכן. כ"ז ז': (ד) אלא כו'. שם: (ה) כפי כו'. כ"ט א': (ו) ומביא כו'. כ"ז ז' וקא גס אמ"ש כפי החלקים שאמרו שם כ"ט א' וענ"י: (ז) וי"א דדוקא. מדקאמר

ברכת אליהו

תרטא — (רש"י) ובגרש אמרי חלקא ופלגו חלקא בפומבדיתא אמרי אוזיא בנהר פקוד ובמתא מחסיא אמרי רבעא ופלגו רבעא (כל הטבחים היו מנתחין בהמותיהם בשוה כך וכך נתחים מן הבהמה ולאותן הנתחים קרו להו בסורא תרטא ובגרש חלקא ובפומבדיתא אוזיא ובנהר פקוד רבעא — רש"י).

(ו) תנן בביצה כז ב: אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביו"ט אבל נמנין עליה מערב יו"ט ושוחטין ומחלקין ביניהם (שוחט הוא הטבח בלא פסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמיה — רש"י). ובגמ' שם: היכי עביד (דקתני שוחט הוא ומחלקין ביניהם היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה — רש"י) אמר רב מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו (מביא להם ביו"ט שתי בהמות שוות ויאמר ראו שזו כזו ולמחר שמין את הנותרת — רש"י). ודין זה ד"מביא שתי בהמות וכו', קאי גס אמ"ש כפי החלקים הנהוגים בכל מקום שאמרו שם כט א הנ"ל בסק"ה. ועב"י נשכתב — אחרי הביאו דברי הגמ' שם כט א — ומשמע דהכא נמי היה מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו דאל"כ היאך ידעו כמה צריך לפרוע שהרי יש בהמה שנתח ממנה שוה דינר ויש בהמה שנתח ממנה שוה שני דינרים. והוסיף המ"א בסק"ב: אבל אסור שיאמר לו מה שאתה נוטל בעד זו למחר אתן לך בעד זו דהוי סכום מקח].

(ז) מדקאמר בביצה כז ב הנ"ל בסק"ג, לא יאמר אדם לחבירו וכו' אבל אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע מ' דוקא לחבירו — דהיינו ישראל — מותר לומר „הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע". אבל לנכרי אסור אף בכה"ג. אבל יש ראייה שגם נכרי נקרא „חבירו". דבשבת קנא אמרינן חבר נכרי. דתנן שם: ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים. ובגמ' שם: אמר רב פפא חבר נכרי. הרי שגם נכרי מיקרי „חבירו". ועתו"ס שם ד"ה אומר. דאיתא שם בגמ':

מסתבר. וכן הראב"ד נסתפק בזה. והביאו הר"ן שם, והכריע הר"ן לאיסור דמוכחא מילתא ע"ש. וז"ל הר"ן: ונסתפק הראב"ד ז"ל כי היכי דשרינן גבי עור למלוח עליו בשר לצלי אי שרינן הכי בחלבים ומשמע ליה דאסור שמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורן מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד.

(ה) שבת (קכד) צ"ל: קכג) א: הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי (כלי צבעין הן — רש"י) כיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום (מקצה להם בידים — רש"י) ה"נ (עלי ומדוכה — רש"י) מייחד להו מקום. ושם עמוד ב': מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הב"ע מחמה לצל. [ומוקי (שם עמוד ב') דהא דקתני אסור מיירי מחמה לצל ועב"י — ד"א. וראה בט"ז סק"ו, באה"ג סק"י, מ"א סק"ו, משנה ברורה סק"י וביאור הלכה ד"ה אלא שמלאכתו לאיסור].

תק (א) תנן בביצה כז ב: אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביו"ט וכו'. ובגמ' שם: מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביו"ט (דמקח וממכר בשבת וביו"ט אסור — רש"י).

(ב) תנן בביצה כח ב: לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר (שאסור להזכיר שם דמים — רש"י) וכו'.

(ג, ד) ביצה כז ב: לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשנים (נמנה על בהמה זו בסלע והיינו כשמואל דאמר אין פוסקים לה דמים ביו"ט — רש"י) אבל אומר לו הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע.

(ה) תנן בביצה כח ב: לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק ביניהם (בלא פסוק דמים והן חולקין ביניהם — רש"י). ובגמ' שם כח ב, כט א: היכי עביד (שאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שליש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר לו — רש"י) כי הא דבסורא אמרי תרטא ופלגו תרטא (ודרכו לומר לטבח תן לי תרטא או פלג

נכרי אפילו נכחאי גוונא אסור (הגהות אשירי פרק אין לדין): ב ב אסור לשקול בשר (ח) אפילו בביתו ג
 לידע כמה יבשל ד ואפי' ליתנו בכף מאזנים לשמרו מן העכברים אסור ה אם הוא תלוי
 ג טור.
 ד משנה וגמרא שם.
 ה שם נגמרא.

ביאורי הגר"א

מחזור וכו' וכו' והוכיח המרדכי מדבריו להיפך דאין
 חילוק והניח ראייה מספ"ג דעירובין גליפתא דאח' כו' ופ"ד שם דיכרי דאחי למנכמא ואע"ג שנהגמ"ר
 שם דחה ראיתו דבריו דחוקים ועי' ז"י סי' תקי"ז וע"ל נש"ע ס"ס תל"ז סי"ז אצל מותר כו' וסי' תקי"ז
 ס"א ונמרדכי ספ"ג ד"ט נאריכות: (ח) אפילו בביתו. טור. ולמד ממ"ש כ"ט א' והנחתום כדי

לחצירו אצל נשנת ק"נ א' אמרי' חצר נכרי ועי' תוס' שם ד"ה אומר כו' ועי' תוס' ספ"ג דיו"ט כ"ט ז' ד"ה אצל כו' וכ"כ שם הרא"ש ור"ן ומ"מ ומרדכי ואף שנהגמ"ר כ' משום ראז"ן לאיסור מ"מ כחז הטעם משום שמה ירבה נשכילו משא"כ כאן. ועי' נאריכות שם שכתב אצל נכרי אסור וכ"כ נה"ג והוא מה שהניח הרא"ש שם ואסר משום

ברכת אליהו

שאומר תן לי ביצים או שאומר לו למחצה — ד"א. ושם פ"ד מז ב: הנהו דברי דאיתו למברכתא (שם מקום — רש"י) שרא להו רבא לבני מחוזה למיזבן מיניהו. [וז"ל המרדכי — אחרי הביאו דברי הבה"ג — : משמע מדברי הגאון דכשארין לחוש למחומר ולמוקצה שרי למישקל אפילו כנגד עכו"ם הרגיל אצלו ולכאורה משמע כן מההיא דגרסינן בעירובין גבי ההוא ליפתא דאתא למחוזא כו' ופרק מי שהוציא והוה גבי הנהו דיכרי דאיתו למברכתא דכי מעינת התם משמע שעכו"ם הביאום]. ואע"ג שבהגמ"ר שם דחה ראיתו, וכתב: ויש לדחות בישראל חנוני אמר קודם יו"ט להביאם להם ופסקו את דמיהם ואיחרו העכו"ם שלא הביאום לחנוני ישראל עד יו"ט ובני העיר היה להם לקנות לנגד ישראל ולא לנגד עכו"ם יש תשובה לאיסור ויש להתיר עכ"ה. אבל דבריו דחוקים. [דלשון שרי למזבן משמע לקנות ביו"ט והיינו כשאומר לו למחצה או תן לי כו' וא"כ כשמיסים הראב"ן וכ"כ בה"ג ע"כ דגם הראב"ן מיידי שיש לחוש שהובא מחוץ לתחום או ממחומר אבל בלא"ה מתיר גם הראב"ן — ד"א]. ועב"י סי' תקי"ז [שהביא המחלוקת הנ"ל, וכתב ע"ז: ולענין מעשה נראה דבמקום שלא נהגו איסור מותר ליקח אפי' מחנוני עו"ג כל דבר אכילה אע"פ שהוא מוקצה דבדבר שהוא של עו"ג לא שייך מוקצה ואפי' ידוע שהובא מחוץ לתחום נמי שרי כיון שלא הובא בשביל ישראל זה ומיהו אם הוא דבר שיש לחוש שמא נלקט או נצוד או נולד היום אסור]. וע"ל בשו"ע ס"ס תצ"ז סי"ז, שכתב — לגבי טריפה — : אבל מותר למכרה לעכו"ם כדרך שהתירו מכירה לישראל. [וממילא דגם לקנות מעכו"ם מותר כדרך שהתירו לקנות מישראל אם אין חשש מחמת מחומר — ד"א]. ועיין סימן תקי"ז ס"א, שכתב המחבר: ...ואם הוא נכרי אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחומר או שבמינו מחוסר צידה אא"כ ניכר בהם שלא נלקטו ושלא ניצודו היום. הרי שהמחבר אסר רק דבר שיש לחוש למחומר או שניצוד ביו"ט. ועיין במרדכי ספ"ג דיו"ט באריכות. [והבאנו דבריו לעיל. ועמ"א סק"ג, מ"ב סק"ז ושער הציון סק"י].

(ח) כ"כ הטור. ולמד כן ממ"ש בביצה כט א: והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו כדי שלא יקדיח תבשילו. הרי

...אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב (עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי לכשתחשך ושניהן יודעין שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש בהדיא שרי — רש"י). וכתבו תוס': י"א דדוקא לחבירו אבל לנכרי אסור לפי שהוא [עושה] לדעת אותה [אמירה] ואינו נראה דהא שרינן ליה הכא משום דדבור אסור והרהור מותר א"כ לא שנא נכרי ל"ש ישראל. הרי דלמסקנת התוס' לשון „חבירו“ כולל גם נכרי. ועתו"ס ספ"ג דיו"ט כט ב ד"ה אצל כו'. דתנן שם: הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ביצים ואגוזים במנין וכו', וכתבו תוס' שם: בין הוא נכרי בין ישראל דאין לחלק רק היכא דאיכא חששא דמחומר או נולד. וכ"כ שם הרא"ש פ"ג סי"ז והר"ן ומ"מ הל' יו"ט פ"ה הכ"ד ומרדכי שם סי' תרפ"ח. ואף שבהגמ"ר שם כתב משום ראב"ן לאיסור, מ"מ כתב הטעם משום שמה ירבה בשבילו להביא, כיון שרגיל אצלו. וכ"ז דוקא שם כיון שהובא מחוץ לתחום אסור לקנות ולומר תן לי, משום דכשיהיה רגיל אצלו לקנות ביו"ט יביא בשבילו ויהי אסור לו. משא"כ כאן — שאומר לו שיתן לו מבשר שיש לו בעיר למחצה לשליש ולרביע — אין סברה לחלק בין ישראל לנכרי. ועיינתי בראב"ן בביצה שם, שכתב [בפנינו בשינוי לשון קצת]: כולהו בישראל מיידי כדפרישית לעיל אבל נכרי אסור וכ"כ בהלכות גדולות, עכ"ל. ומ"ש הראב"ן בשם בה"ג, הוא מה שהביא הרא"ש שם בשמו של בה"ג, ואסר משום מחומר וכיוצא, וה"ל הרא"ש: כתב בה"ג ה"מ חנוני ישראל אבל חנוני נכרי במאי דאיתיה במחומר אי נמי קימחא דאיכא למימר נטחן ביו"ט או בא מחוץ לתחום. א"נ ביצים דאיכא למימר דאיתלדן ביו"ט אסור למישקל מיניה. כדגרסינן (בפירקין כד ב) נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחומר לקרקע אסור והו"ה כל דבר שנעשה בו איסור מלאכה האסורה לישראל וכו', עכ"ל הרא"ש. וגם המרדכי הנ"ל הביא דברי בה"ג, והוכיח המרדכי שם מדבריו להיפך, דאין חילוק בין ישראל לנכרי. והביא ראייה מספ"ג דעירובין מ א. דאיתא שם: ההוא ליפתא דאתי למחוזא נפק רבא חזיא דכמישא שרא רבא למיזבן מיניה אמר הא ודאי מאיתמול נעקרה וכו'. [הרי היכא דליכא למיחש למחומר התיר למשקל אף ביו"ט והיינו בכה"ג

ומשמע מדבריו שנכרי לא הוי בכלל רעהו. וברבינו בחיי פרשת יתרו (שמות כ, יג) כתב על הפסוק לא תענה ברעך שעכו"ם בכלל רעך. והוכיח כן מהפסוק וישאלו איש מאת רעהו (שם יא, ב) "והוא נאמר על המצרים". וי"ל דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. ויש

1 בפמ"ג בריש או"ח בפתיחה כוללת ח"ב אות י"ח הביא מהרא"ם פרשת משפטים (שמות כא, כ) „דעכו"ם בכלל רעהו“. וצ"ע שהמעין ברא"ם שם יראה שאין הדבר מפורש שם. וכגור אריה שם כתב: דהא העבד ג"כ רעהו הוא דהוא ג"כ חייב במצות.

באר הגולה
 ו טור וכן נראה דעת
 רמב"ם בפ"ד מה"ט.
 ז שם נגמרה וכפי"ה הר"ן וכן פי' הרא"ש.

ביאורי הגר"א

כו' הלא"ה אסור ללא כירושלמי שם תני רשב"ג אף מפסי אדם את עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו כהדא ר' מנא זון מרובין דשמיטתא אחא שאל לר' חזקיה א"ל נהגין רבנן כהדא דרשב"ג ועי' ז"י ונ"ל שמירושלמי מוכח להיפך שאמר שם ר"י בשם שמואל אפילו לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים אסור ר"ל שז"ש אין משגיחין אר"י בר' זון לא מטעם זה ר"ל לא משום כן אמר אין משגיחין דנכה"ג מותר אלא בגין דתנינן ר"א שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ ומכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר הא' תניא קדמייתא

סבר משגיחין ר"ל דת"ק סובר שמגיחין דהיינו נגד כלי וקופיץ ונכה"ג אמרי רבנן אין משגיחין הא לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים מותר תני רשב"ג אומר אף מפסי אדם את עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו כהדא ר' מנא זון מרובין דשמיטתא אחא שאל לר' חזקיה א"ל נהגין רבנן כהדא דרשב"ג ועי' ז"י ונ"ל שמירושלמי מוכח להיפך שאמר שם ר"י בשם שמואל אפילו לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים אסור ר"ל שז"ש אין משגיחין אר"י בר' זון לא מטעם זה ר"ל לא משום כן אמר אין משגיחין דנכה"ג מותר אלא בגין דתנינן ר"א שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ ומכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר הא' תניא קדמייתא

ברכת אליהו

העכברים, הרי חזינו מהירושלמי דלחלות מפני העכברים קיל יותר מלפייס לעצמו. וכיון דלא קי"ל כירושלמי דמסיק דמפני עכברים מותר. וכמש"ש כח א במשנה: אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. ובגמ' שם: מאי כל עיקר אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו לשמרו מן העכברים. הרי דאפילו מן העכברים אסור. כ"ש דלא קי"ל כרשב"ג — שמתיר לפייס את עצמו, ואפי' בביתו קי"ל דאסור. [ועד"א].

(ט) ביצה כח א: ר' חייא ור"ש ברבי שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבנן אי כרבי יהודה האמר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ כנגד הכלי אין כנגד מידי אחרינא לא אי כרבנן הא אמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אינהו דעבוד כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט אמר רב יוסף הלכה כר' יהושע הואיל ותנן בבכורות כותיה דתנן (בכורות לא א) פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור א"ל אביי ודילמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יהושע הכא אלא דליכא בזיון קדשים אבל התם דאיכא בזיון קדשים לא וכו'. ואנן קי"ל כרבנן, משום דיחיד ורבים הלכה כרבים. ואע"ג דרב יוסף פסיק כר' יהושע שם, אביי דחי ליה. ועיין בירושלמי שם שמסיק ג"כ לחלק בין בכור ליו"ט מטעמא דאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אלא שאומר שם דאפי' ר"ח ור"ש ברבי אוסרין ביו"ט ע"ש. [וז"ל הירושלמי שם פ"ג ה"ו: רבי חייא רבה ור"ש בר' שקלו מנה כנגד מנה בבכור בד"א בחול הא ביו"ט אסור על שם אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. הרי דמחלקים ג"כ בין יו"ט לבכור כדברי אביי בגמ' דידן רק דבירושלמי איתא דגם ר"ח ור"ש לא התירו רק בבכור ולא ביו"ט — ד"א].

(י) כמ"ש בביצה כח א: ואמר רבי יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד. ומ' דוקא, "טבח אומן" אסור, וכמש"ש רש"י: כיון דאומן הוא בכך אורחיה בהכי.

התוס' על רש"י. וכע"ז כתב בכפות תמרים שם. וע"ע מש"ש. ואכמ"ל. וראה גם כאן ברעת תורה, משנה ברורה סק"ז ובשער הציון ס"ק ו', ז'.

2 הטור כתב בשם הרשב"א: לכאורה נראה דכל זה לא מיירי אלא כלוקח מן הטבח או בשני שותפין שחולקין ביניהם אבל לשקול בביתו לידע כמה יבשל מותר. ובכ"ז כתב: מהירושלמי נראה כדבר

שהתירו רק, כדי שלא יקדיח תבשילו. הלא"ה, אסור לו למדוד אע"ג דתוך ביתו הוא מודד והו"ה דלשקול נמי אסור דמאי שנא — לשון הב"י. וזה דלא כירושלמי שם פ"ג ה"ו. דאיתא שם [בפנינו בשינוי לשון קצת]: תני רשב"ג אומר אף מפסי אדם את עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו (לאחר שחלקו מותר האדם לשקול לעצמו לפייס דעתו לידע כמה הגיע לחלקו — קרבן העדה) כהדא רבי מנא זון מרובין דשמיטתא (של שביעית ותנן אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל — קרבן העדה) אתא שאיל לר' חזקיה (אם מותר לשקלן אחר שלקחן באכסרא — קרבן העדה) א"ל נהגין רבנן כהדא דרשב"ג נהגו חכמים כהא דרשב"ג לשקלן לעצמו בביתו ביו"ט והו"ה בשביעית — קרבן העדה).

ועב"י². ונראה לי שמהירושלמי הנ"ל מוכח להיפך מדברי הב"י. שאמר שם: רב אבון רב יהודה בשם שמואל אפי' לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים אסור א"ר יוסה בי רבי בון לא מטעם הזה אלא בגין דתנינן רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר הא' תניא קדמייתא סבר מימר משגיחין הא לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים מותר תני רשב"ג אומר אף מפייס וכו'. ור"ל שרב יהודה בשם שמואל מפרש שז"ש, "אין משגיחין וכו'". היינו אפי' לתלות מפני העכברים. וע"ז א"ר יוסה בי רבי בון לא משום כן אמר אין משגיחין לאסור אפי' בתולה מפני העכברים, דנכה"ג מותר. אלא שבא לחלוק על ת"ק — דהיינו רב יהודה — שמתיר לשקול בשר נגד הכלי. ור"ל דת"ק בא לחלוק על רבי יהודה שסובר ש"משגיחין" היינו נגד כלי וקופיץ. ובכה"ג אמרי רבנן, "אין משגיחין" — כנגד הכלי. הא לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים גם לת"ק מותר. וע"ז איתא בהמשך לשון הירושלמי: תני רשב"ג אומר אף מפסי אדם כו' כנ"ל. והיינו שרשב"ג מתיר אף לפייס לעצמו, וכ"ש שמתיר בתולה מפני

לציין שרש"י בסוכה לט א ד"ה הלוקח לולב מחבירו כתב: ועם הארץ לגבי חבר לא קרי ליה חבירו. וע"ש בתוס' ד"ה הלוקח וכו' שחלקו על רש"י, והוכיחו שגם נכרי הוי בכלל חבירו. ועיין בתו"ט שם פ"ג משנה י"א, שציין למ"ש בדמאי פ"ד מ"ב. ושם הביא בשם הרי"ש שגם בחבר ועם הארץ היכא דגייסי גבי הדדי קרי ליה חבירו. ועיין בכפות תמרים בסוכה שם, ועפ"י תירץ בערוך לנר שם קושי

(יא) שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה יש בה וטבח אומן אפילו זה אסורה (יב) אבל אם הוא יודע לכיוון דרך חתיכתו לחתך ליטרא או חצי ליטרא חותך כדרכו ואינו חושש: ג ט אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו אבל ביד מותר י ואם לעשות בו סימן מותר (יג) אפי' בסכין: ד כ מולגין הראש והרגלים ומתבהבין אותם באור אבל אין מופלין אותם בסיד ולא בחרסית ולא באדמה דמתחזי כעיבוד ואין גוזזין אותם במספרים שנראה כעושה

באר הגולה
ח ה"ה צ"ה מהל'
י"ט נשם העצ"ה.
ט שם נגמלא.
י שם.
כ נרימא שם ל"ד
ודין מליגה הנדי נס'
תל"ט.

ביאורי הגר"א

טבח אומן דוקא: (יא) שלוקח. רא"ש ור"ן
ללא כרש"י וכ"מ בירושלמי שאכחז למטה וכמ"ס
הרא"ש שם דליתני דנכה"ג מותר ע"ש: (יב) אבל
אם כו'. ירושלמי שם מני הטבח לא יהא שוקל
צדו ומניח שידו לליטרא הוא אצל חותך הוא נסכין
ונותן לזה ולזה: (יג) אפי' בסכין. שם מחתך

ברכת אליהו

פירשו שהוא יודע לכיוון משקל הבשר בלא ליטרא ואסור
שהרי הוא כמאזנים. וכ"מ בירושלמי שאכתוב למטה וכמ"ס
הרא"ש שם דליתני דנכה"ג מותר עיין שם.
(יב) ירושלמי שם מני הטבח לא יהא שוקל בידו ומניח שידו
כליטרא הוא אבל חותך הוא בסכין ונותן לזה ולזה.
(יג) ביצה כח א: אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי
הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנטא. ומדקאמר
„מחתך“ מ' בסכין. וכן מדקאמר „מותר לעשות סימן“ מ'
דמירי בכה"ג דאסור בבית יד, דאיתא לעיל מינה: אסור

[1234567]

(יא) רא"ש ור"ן דלא כרש"י. [בסק"י הבאנו דברי הגמ'
בביצה כח א: אמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור
לשקול בשר ביד. וכתב הרא"ש שם פ"ג ס"ט: פירש"י שלוקח
הבשר בידו אחרת ומכוין המשקל משמע דוקא בכה"ג אסור
שדומה לכף מאזנים אבל אם יודע לכיוון המשקל בידו אחת
מותר ולא נראה דא"כ הוה ליה למימר אבל שוקל בידו אחת
ומניח. וכעין זה כתב הר"ן שם. וז"ל: לאחזו הליטרא בידו
אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דכחול נמי אורחיה [הוא] כיון
דאומן הוא ויודע לכיוון משקל כנגד משקל בידי ואחרים

מהא דקאמר בירושלמי „הטבח לא יהא שוקל בידו ומניח שידו
כליטרא“ מוכח שאף אם אין בידו השניה משקל אסור, משום שידו
כליטרא. ואמנם הר"א כתב כע"ז, וסיים: וגם מדאיתא בירושלמי
שידו כליטרא הוא משמע אף בלא ליטרא. אבל המעיין בדברי
הד"א, יראה שזו הוספה מדיליה, ולא כ"כ בכוונת רבנו. וברשב"א
בביצה שם הביא רא"י דלא כרש"י מהירושלמי הנ"ל, וז"ל: וכן
נראה מגמ' דבני מערבא דגרסינן התם טבח אומן אסור לשקול בשר
בידו שידו כליטרא הוא. וכע"ז הוא במאירי שם. שגם הוא הביא
ראיה מהירושלמי הנ"ל, וכתב: שאמרו שם בטעם האיסור מפני
שידו כליטרא. הרי בהדיא שהרשב"א והמאירי הביאו רא"י מהתחלת
דברי הירושלמי. וברור שגם כוונת רבנו כן. ומ"ש רבנו „וכמ"ס
הרא"ש שם דליתני דנכה"ג מותר“, אין כוונתו כמ"ס הד"א —
שכמ"ס הרא"ש שיש רא"י מהבבלי „דליתני כו“, כן יש להביא
אותה ראיה מהירושלמי. אלא שכוונת רבנו על הרא"י שהביא
הרא"ש מהבבלי, וכמבואר בפנים. ומה שסיים רבנו „ע"ש“, יתכן
שכוונתו גם למש"ש הרא"ש — לפי הגהות הב"ח ולפי מש"ש
בקרוב נחנאל אות פ' — שיש הוכחה מהתוספתא דלא כרש"י. וז"ל
התוספתא שם ה"ד — לפי גירסת הרשב"א ורבנו — :...אבל שוקל
בידו ומניח אם היה טבח אומן אל ישקול בידו מפני שידו כמשקל.
ומוכח שבידו — אף דומיא דרישא בלי ליטרא בידו השניה —
אסור. ובמנחת בכורים שם פירש: אומן יודע לכיוון כשאוחז הליטרא
בידו אחת והבשר בידו השניה ואסור. וזה לא כ"כ בדקדוק. כי זה רק
לשיטת רש"י וכנ"ל. אבל לשיטת שאר הראשונים הנ"ל, גם בלי
ליטרא בידו השניה אסור. ועל מ"ש בירושלמי הנ"ל „הטבח לא יהא
שוקל בידו ומניח“, פירש בקרבן העדה: לאחזו הליטרא בידו אחת
והבשר בידו אחרת וכו'. וגם זה לא בדקדוק. כי לפי הרא"ש,
הרשב"א והמאירי אף בלי ליטרא „בידו אחת“ אסור.

4 בבאה"ג סק"ח ציין: ה"ה (כפ"ה) [כפ"ד] מהל' יו"ט בשם
הרשב"א. וכ"ה בב"י. ודברי הרשב"א הם בביצה כח א. ושם הביא
דין זה מהתוספתא: אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה. ודברי
התוספתא ולשון הירושלמי — שהביא רבנו — היינו הך. אלא
שבפנינו בתוספתא הוא כשינוי לשון: ...אבל חותך בכלי ונותן לזה
ולזה. אבל בירושלמי איתא כלשון שהביא הרשב"א, וכמובא

הרשב"א שהרי כתב המרדכי בפרק אין צדין ירושלמי מפסי אדם
עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו פירוש אע"פ שאמרו אין משגיחין
בכף מאזנים לא אמרו אלא לטבח אבל לבעה"ב אם יחפץ לידע
כמה הגיע לחלקו שרי לשקול שכן דרך בעה"ב להיות מונה. והב"י
שם הוסיף שהטור ס"ל דגמ' דידן פליג על הירושלמי והביא גם את
ההוכחה מנחתום שהתירו רק „כדי שלא יקדיח תבשילו“. וכמבואר
בפנים. ומ"ש הטור מהרשב"א הוא בחידושי הרשב"א בביצה שם.
ובאליה רבה סק"ח כתב: הנה הב"י ומהר"י אבהו וכל אחרונים
האריכו לתרץ מה שהקשה הטור על הרשב"א שפסק להתיר בביתו
ולכך מפקקים בדין זה ולענ"ד ברור דמ"ש הטור ומיהו משמע
דאסור בביתו הוא סיוס דכרי רשב"א עצמו וא"כ גם הרשב"א אסור
בביתו ותדע שהרי פתח ולכאורה נראה כו' יותר תימא על כל
גדולים הנ"ל שראיתי בספר עבודת הקודש דף מ' שאוסר בביתו
אלא כדאמר והניחו לי מקום, עכ"ל. ובביאור הלכה ד"ה בביתו
כתב: עיין בטור וכ"י מה שהאריך ע"ד הרשב"א שדצה להתיר
בשוקל בביתו ונדחקו מאד בפירוש דברי הרשב"א וכנראה לא היה
לפני הב"י חידושי הרשב"א על ביצה כי שם מבואר דמתחלה רצה
הרשב"א להקל והביא לראיה דברי הירושלמי אח"כ תלה לדין זה
בהא דמודדת אשה קמח בביתה עי"ש בדף כ"ח ובדף כ"ט גבי
מודדת אשה אכן בעבודת הקודש מסקנתו להחמיר וזהו כוונת הטור
בסוף ומיהו וכו', עכ"ל הבה"ל. וע"ע מש"ש וראה גם בכיור
הלכה בביצה כח א ציין א'.

3 דברי רבנו מוסכים על מ"ש המחבר: וטבח אומן אפי' זה אסור.
וכ"ה בהדיא בטור: ומותר לשקול בידו שלוקח החתיכה בידו
ומשער כמה יש בה וטבח אומן אפי' זה נמי אסור. וכתב הב"י שזה
עפ"י הר"ן והרא"ש. ומ"ש רבנו „וכ"מ בירושלמי וכו“, ז"ל
הירושלמי בביצה פ"ג ה"ו: מני הטבח לא יהא שוקל בידו ומניח
שידו כליטרא היא אבל חותך הוא בסכין ונותן לזה ולזה. והד"א פ'
שם"ש רבנו „וכ"מ בירושלמי וכו“, כוונתו לסיוס דברי הירושלמי.
וז"ל הד"א: ומשמע דאם אין אוחז הליטרא בידו האחרת שרי ועי'ז
כ' רבינו דמהירושלמי דמביא רבינו בס"ק שאת"ז דמסיים אבל
חותך הוא בסכין ונותן לזה ולזה ולא תני היתר דמותר אם לא יהי'
בידו הליטרא וש"מ דנכה"ג ג"כ אסור. ולי נראה שכוונת רבנו היא

באר הגולה

ל מירא דשמואל

ס"ט ופירוש

רבינו ירוחם דרב אלף בר אבהו להוסיף על דברי שמואל צא דאפילו להערים ולמלות חתיכה אחת ואח"כ ליטול אחרת ולומר כזו אני רוצה מותר וע"ז קאי הגהת רמ"א.

ביאורי הגר"א

1234567

וכן מדקאמר מותר לעשות מ' נכה"ג דאסור צניח יד: (יד) מותר למלות כו'. סוגר הרמז"ס

ברכת אליהו

לעשות בית יד בבשר. והיינו בסכין. וע"ז אמר דסימן מותר לעשות, והיינו בסכין.⁵

אפשר לפרש שהמחלוקת היא בדרך אחרת ולא כפי מ"ש המ"מ. וראה מ"ש בזה האליה רבה אות י"ח והפרי"ח אות ה'.

והרמ"א כתב: וי"א דלא שרי להערים רק קודם אכילת שחרית. והמ"א בסק"י הקשה ע"ז: ...ואכ"כ צ"ע מ"ש רמ"א וי"א דלא שרי להערים וכו'. הערמה מאן דכר שמיה איפכא הו"ל למכתב דקודם אכילה שרי הערמה. וביאר המחצית השקל: דשם כתבו התוס' בשם מהר"ש מאייברא אהא דרב אדא בר אבהו מערים כו' היינו דוקא קודם אכילה מותר להערים אבל לא לאחר אכילה, וא"כ רמ"א שכתב וי"א דלא שרי להערים כו' היינו הערמת רב אדא בר אבהו היינו למלות גרמי גרמי, וכמ"ש הר"ש מאייברא וא"כ מיקל יותר מהרב"י דהרב"י לא התיר אלא בבית אחת וכדבר יהודה אמר שמואל אבל ע"י הערמה לא התיר הרב"י כלל אפי' קודם אכילה ורמ"א מתיר להערים קודם אכילה. ולשון רמ"א משמע דבא להחמיר ואדרכא נהפוך הוא, עכ"ל. והמ"א תי': וצ"ל דס"ל אע"ג דחד טרחא הוא אם בא למלות הרבה חתיכות אחר אכילה ולומר אוכל ממנה כזית אסור כמ"ש ס' תק"ג. וביאר המחצית השקל: ר"ל דגם רמ"א דלא פסק כרב אדא בר אבהו ולא מתיר כי אם בבית אחת וכדס"ל להמחבר, אלא דרמ"א קרי לבית אחת ג"כ הערמה וס"ל ניהו דהר"ש מאייברא לא כתב לחלק בין קודם אכילה לאחר אכילה אלא על דבריו רב אדא בר אבהו דמלח גרמי גרמי. ס"ל לרמ"א דהו"ה בהיתירא דרב יהודה אמר שמואל למלות בבית אחת. כיון דגם זו הערמה מיקרי ג"כ לא הותר כי אם קודם אכילה. וא"כ אתי שפיר דרמ"א בא להחמיר דמדברי הרב"י משמע דבבית אחת מותר אפילו אחר אכילה דהא סתם ולא חילק בין קודם אכילה לאחר אכילה, עכ"ל. וכע"ז כתב הפמ"ג בכיור דברי המ"א. ורבנו ציון לבאה"ג סק"ל. וז"ל הבאה"ג על דברי המחבר: מימרא דשמואל שם י"א וכפירוש רבי' ירוחם דרב אדא בר אבהו להוסיף על דברי שמואל בא דאפילו להערים ולמלות חתיכה אחת ואח"כ ליטול אחרת ולומר כזו אני רוצה מותר וע"ז קאי הגהת רמ"א. וביאר הד"א שכוונת לבאה"ג ש' המחבר פוסק כשמואל ואין מתיר רק בבית אחת אבל בזה אחר זה אף בהערמה אסור אמנם הרמ"א ס"ל דלא פליגי שמואל ורב אדא וכו"ל ס"ק הקודם וא"כ בזה אחר זה ע"י הערמה ג"כ שרי וע"ז כתב הרמ"א וי"א דלא שרי ע"י הערמה בזה אחר זה רק קודם אכילתו דחזי' לי' וזה שמסיים הבאה"ג וע"ז קאי הגהת הרמ"א. אולם מדברי המשנה ברורה סק"ג והשער הציון סק"ח נראה שמפרש בדעת הבאה"ג ורבנו לא כהד"א. ותורף דבריו שגם המחבר סובר שמותר להערים כרב אדא בר אבהו. וע"ז הגיה רמ"א וי"א דלא שרי להערים וכו' — לשון המשנה ברורה שם. ובשער הציון הנ"ל ציון: באה"ג ועו"ש ופרי"ח וכן משמע מהגר"א וט"ז דאף להמחבר שרי ע"י הערמה. ויש להוסיף עוד פוסקים שכ"כ וביניהם הא"ר אות י"ח והגהת שלום. וראה בכף החיים אות מ"ח שלקט הדעות השונות. וקשה לי מ"ש בשער הציון הנ"ל: וכן משמע מהגר"א. הרי בסק"י פירש רבנו את דברי המחבר עפ"י דברי המ"מ. ומ' שמפרש שדעת המחבר שאין להתיר הערמה דרב אדא בר אבהו, וכמ"ש שזו דעת הרמב"ם עפ"י דברי המ"מ. ואולי אפ"ל בדוחק שבסק"י מפרש רבנו שהמחבר לא ס"ל כרב אדא בר אבהו. אבל הרמ"א לא למד כן בדעת המחבר, ומפרש בדעת המחבר שסובר שמותר גם להערים כרב אדא בר אבהו. וע"ז כתב בהג"ה: וי"א וכו'. ועדיין צ"ע. עכ"פ היוצא מדברינו הוא שכוונת רבנו — בצינו לבאה"ג — הוא רק שרבנו מפרש שהרמ"א סובר

בפנים. והא דרבנו הזכיר הירושלמי ולא התוספתא. זה מפני שבתוספתא שבפנינו ליתא תיבת "בירושלמי". ובירושלמי איתא "בירושלמי". והגר"א מגיה גם בתוספתא: בירושלמי.

5 לכאורה יש להעיר למה לא הביא רבנו ראי' לדינו מהא דאיתא כן בהריא בירושלמי הנ"ל בסק"י: אבל חותך הוא בסכין ונותן לזה ולזה. אולם אין זו קושי כלל. כי יש בזה שני דינים: הירושלמי מיירי באומן שידוע לחתוך לפי המשקל, וכמ"ש הפנ"מ והקרוב העדה. וכ"ה ברשב"א בביצה כח, א וז"ל: ובתוספתא וכו' אבל חותך בסכין ונותן לזה ולזה. [וראה בהערה 4 שכתבנו דהירושלמי והתוספתא היינו הך]. וכתב ע"ז הרשב"א: כלומר אע"פ שהוא יודע לאמץ את ידיו לחתוך בכיוון כאילו שוקל בליטרא אפי' מותר דמ"מ אין נראה כאן כעובדין דחול כלל. וז"ל דהירושלמי והתוספתא מיירי שהטבח יודע לחתוך לפי המשקל, ולא מיירי שעושה סימן מיוחד בחיתוך, ולפיכך לא הוזכרה בירושלמי המילה "בסימן". ומקור דינו הוא בביצה כח א: אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אחלת קרנא. ופירש"י בד"ה סימן בבשר: שלא יחליפהו הנושא. וכ"כ המ"א בסק"ח והמשנה ברורה בסק"ז: שלא יחליפנו אדם. וע"ז — כאשר עושה סימן מיוחד בצורת החיתוך — אין הוכחה מהירושלמי ומהתוספתא הנ"ל. לכן הביא רבנו הוכחות אחרות לדין זה. ולכאורה לפי פירוש הרשב"א בתוספתא, קשה למה כת' בתוספתא "ונותן לזה ולזה", ומלשון זה מ' לכאורה דמיירי שעושה סימן שלא יחליפנו. ראי' מיירי שרוצה לחתוך לפי המשקל, מאי רבואת, לזה ולזה" יותר מאשר חותך לאיש אחד. אולם זה לא קשה כלל. כי "לזה ולזה" היינו שחותך לכל אחד בכמות שונה. וא"כ "לזה ולזה", היינו שחותך לכל אחד בכמות שונה, יש רבואת יותר ב"לזה ולזה" מאשר בחותך לאחד. שבחותך לאחד לא נראה כלל שחותך לפי המשקל, אבל בחותך "לזה ולזה" — עבור שני אנשים, וחותך לכל אחד בכמות שונה, הייתי אומר שבכה"ג נראה ששוקל, קמ"ל דאפ"ה מותר, וכמ"ש הרשב"א: דמ"מ אין נראה כאן כעובדין דחול.

6 איתא בביצה יא ב: אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בשב"ב בבית אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת כמה אדא בר אבהו מערים ומלח גרמא גרמא (לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה ערבה עלי לאכלה היום וחוזר ומולח — רש"י). וכתב הב"י: וכתבו הר"ף והרא"ש הא דא"ר יהודה אמר שמואל וגם הא דרב אדא ולכאורה נראה דרב אדא לא שרי אלא ע"י הערמה דווקא ובין אם נאמר דרב אדא לפרש דברי שמואל אלא בין אם נאמר דלאפילו עליה איתא הו"ל לרבינו לכתוב דלא שרי אלא ע"י הערמה דמכתבו הר"ף והרא"ש דבריו משמע דס"ל דהלכתא כוותיה ולכן יש לתמוה על רבינו שכתב סתם מימרא דשמואל ולא הצריך להערים. וסיים שם הב"י שרברי המחבר הם מדברי הרמב"ם בהל' יו"ט פ"א ה"י. ואילו הרמב"ם ה"י מפרש דלא פליגי הו"ל להביא גם דברי רב אדא בר אבהו. ולכן כתב המ"מ שהרמב"ם מפרש שהם חולקים ופסק כשמואל. וז"ל המ"מ: ורבינו (רמב"ם) ז"ל הזכיר מימרא דשמואל ולא כתב דרב אדא בר אבהו ואפשר שהוא סבור שהן חולקין ששמואל לא התיר אלא בבית אחת ורב אדא בר אבהו התיר כזו אחר זו ומערים ואומר בכל אחד כזו אני רוצה וקיימא לן כשמואל. והרשב"א ז"ל פסק כרב אדא וכתב במקום הפסד ממונו שלא יסריח הבשר התירו לו הערמה זו, עכ"ל. ויש כמה מאחרונים שכתבו שגם אם נאמר דרב אדא בר אבהו ושמואל פליגי,

אחת: הגה (טו) וי"א דלא שרי להערים (טז) רק קודם אכילת שמריה (יז) ומותר למלוח הנשר צי"ט אע"פ שהיה אפשר למולחו מעי"ט (מהרי"ל ות"ה ס' פ'): ו מ (יח) נוהגין לנקר בשר ביו"ט אפי' נשחט מעי"ט:

באר הגולה
מ מרדכי צ"פ
דניאל וס"פ מהא
דרנ דלא צר להנה
לעיל.

ביאורי הגר"א

למלוח נענין אחר מותר אפי' נשחטה מעי"ט ור"ה ממ"ש שם גלגל עיסה מעי"ט מפרש ממנה חלה צי"ט וכתב אמנם אלו כתבנו דאין הלכה כרצה אלא כמנה דשמואל וכ"פ צפי' תק"ו ס"ג ומ"ש משום דא"א כו' כ"כ ראב"ן שם וא"ר גלגל כו' נ"ל דמשום כיסוי לא מימנע כו' דמותר למלוח בלא כיסוי משא"כ בחלה ומה"ט נ"ל דמותר לנקר הנשר צי"ט אע"פ שהוא כנורר כו' ואפי' נשחטה מעי"ט כיון דלא מלי אכיל בלא ניקור וכתב ח"ש שם ל"ו א' אין מגביהין כו' מ"ט תני ר"י לא נכרכה כו' וה"פ מ"ט אסור הא א"א לאוכלה בל"ו ומשני לא נכרכה כו' שזה דוקא לימן לכהן אסור אבל נותן עיניו בל"ו זה

דשמואל ור' אלא פליגי ושמואל לא ס"ל הא דר"א ופסק כשמואל. מ"מ: (טו) וי"א כו'. ענה"ג ס"ק ל': (טז) רק כו'. תוס' שם ד"ה מערים כו' וערש"י י"ז ז' ד"ה שלא יערים כו' וה"ה כאן: (יז) ומותר כו'. משום דמפיג טעם כשנמלח מעי"ט וכמ"ש י"ד א' דמותר משום ה"ט: (יח) נוהגין כו'. הג"א שם ד"ה ומשום פסידא כו' ע"ש וכ"כ המ"מ פ"א בשם הרשב"א אבל לפי מ"ש דבמליחה מותר משום דמפיג טעם היה אסור כאן ואין ראייה ממליחה אלא ש"ל דראיתו ממה שהקילו למלוח הרבה וא"ל אלא א' ועי' צה"ש שם ועי' מ"ש צפי' תקס"ו ונהג"מ כתב משום דא"א

ברכת אליהו

משום דאין עיבוד באוכלין מיקל במליחת בשר. ובקרבן נתנאל שם אות ה' כתב שמדרבנן בדרך כלל יש עיבוד באוכלין. וכתב בהג"א שם: ומשום פסידא שלא יסריח הבשר התירו ע"י הערמה ואומר ריב"א דאהא סמכין לנקר הבשר ואפי' אינו צריך אלא למקצתה דדמיה לה להא דמערים ומלח גרמא גרמא ומותר נמי למלוח חתיכות גדולות אע"פ שיודע בודאי שלא יאכל אלא מקצתה. וכ"כ המ"מ בפ"א מהל' יו"ט ה"י בשם הרשב"א. אבל לפי מ"ש בסק"י דבמליחה מותר משום דמפיג טעם אם נמלח בעי"ט, היה אסור כאן. ואין ראיה ממליחה, כי דוקא מליחה מעי"ט מפיגה טעם, ולכן התירו למלוח ביו"ט, אבל בניקור דלא שייך האי טעמא — ואם נשחט בעי"ט יכל לנקר מעי"ט — יש לאסור לנקר ביו"ט. אלא ש"ל דראיתו ממה שהקילו למלוח הרבה וא"צ אלא א'. [ופי' הד"א: וי"ל גם כוונת הג"א דמיירי בנשחט ביו"ט והא דהוצרך להביא ראיה ממליחה היינו דרשאי לנקר כל הבשר אף דא"צ רק לחתיכה אחת ויליף זאת מהא דהתירו למלוח ביחד כל החתיכות אף דא"צ אלא לא' וס"ל דגם בניקור מותר לנקר ביחד אף דזה לא נעשה ביחד והלא מנקר

(טו) עבאה"ג סק"ל⁶. (טז) תוס' בביצה יא ב ד"ה מערים כתבו: ומיהו ה"ר שמואל היה אומר היינו דוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה לא. וערש"י יז ב ד"ה שלא יערים כו' והו"ה כאן⁷. (יז) משום דמפיג טעם כשנמלח מעי"ט. וכמ"ש בביצה יד א דמותר משום ה"ט. [דתנן שם: ב"ה אומרים תבלין נדוכין כדרך במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ. ואיתא שם בגמ' ש"כ, כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה". והו"ה כאן הבשר שנמלח מעי"ט יופג טעמו, לכן התירו למלוח אף ביו"ט. לפי כשנמלח היום מוטעם יותר מאשר נמלח אתמול וחשוב מפיג טעמו" — לשון המהרי"ל בהל' יו"ט וכ"כ בתה"ד ס' פ'. ברם במהרי"ל שם סיים: דאפ"ה כתב במרדכי היכא דאפשר למולחו מעי"ט אסור להשהותו למולחו ביו"ט. ועמ"א סק"י ולעיל סימן תצ"ה ס"א ומש"ש]. (יח) הג"א שם ד"ה ומשום פסידא כו' ע"ש. [בהערה 6 הבאנו דברי רב יהודה אמר שמואל ורב אדא בר אבהו בביצה יא ב בענין מליחת בשר. והרא"ש שם פ"א סט"ז — אחרי שהביא דברי הגמ' הנ"ל — כתב על דברי רב אדא בר אבהו:

ממלאה אשה קדרה בשר ואע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ובתוס' שם ד"ה ובלבד — אחרי שהביאו פירש"י הנ"ל — כתבו: וא"ת מאי שנא מההיא דרב אדא דמערים ומלח גרמא גרמא וי"ל דשאני התם דהוי עבוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת יו"ט התירו דאי לא הכי חייש שמא יסריח הבשר וממנע ולא שחיט אבל הכא מיירי בבישול דחמור וגם היה יכול לעשות תקנה ע"י עירובי תבשילין. ומ"ש רבנו „והו"ה כאן" פירש הד"א: וה"נ כאן צריך שיהי' קודם אכילה שיהי' ראוי לו אבל לא מהני מה שיומין בשביל אורחים אם הוא כבר אכל. והוסף שם: לכאורה דברי רבינו תמוהים למאד דהלא ברש"י שם ד"ה ואם הערים ובתוס' שם ד"ה ובלבד מפורש להיפך דכ' ול"ד להערמה דרב אדא בר אבהו דמלח גרמא גרמא משום דאין עבוד באוכלין הרי דס"ל דכאן שרי אפי' להערים אף אם יאמר שמזמין לאורחים ולא לו דומיא לשם דאיתא דאין מערימין וצ"ל כוונת רבינו דהי"א דכאן ס"ל דדברי תוס' דכאן ודערובי תבשילין ל"פ דכאן מיירי אף בבשר שנשחט בעי"ט דלא שייך טעמא דמימנע משמחת יו"ט ולהכי לאחר אכילה ובשביל אורחים אסור אבל התוס' שם י"ז מוקים הא דמולחים בהערמה בנשחט ביו"ט וכזה שרי אפילו לאחר אכילה ובשביל אורחים דמימנע משמחת יו"ט כדמסיים התוס' שם ורבינו שמביא דברי רש"י שם לא היו רק לראיה דלאחר אכילה יש להחמיר אף באוכלין

כדעת המחבר שמתיר הערמה דרב אדא בר אבהו. וכנראה שגם באה"ג עצמו מפרש כן כדעת המחבר. אבל רבנו סובר כדעת המחבר — כדעת המ"מ ברמב"ם — שהערמה דרב אדא בר אבהו אסורה וכמ"ש בסק"י. ודבריו בסקט"ו — שציין לבאה"ג — הם רק פירוש אליבא דרמ"א, אבל ליה לא ס"ל. ודלא כדברי הד"א הנ"ל. ולעיל הבאנו דברי המ"א בסק"י. ובערוך השולחן סעיף י"ג הביא קושיית המ"א הנ"ל, וכתב ע"ז: ונלע"ד דס"ל דגם הך דשמואל הוא מטעם הערמה אלא שאינו מברר הערמתו והיינו דלכן התירו לו למלוח הרבה מפני שיכול לומר על כל אחת זו חביבה לי ורב אדא היה מפרש ההערמה ולכן אין היתר רק קודם אכילה. והמעין בפמ"ג ובמחצית השקל יראה שגם הם ביארו כן כדעת המ"א. ועיין במיור הלכה בביצה שם ציון א'. 7 איתא בביצה יז ב: מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת ובלבד שלא יערים וכו'. ופירש"י בד"ה שלא יערים: לאחר שבשל לצורך יו"ט לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותרם לשבת אבל בקדרה אחת אם ירבה לשבת הא אמר דאפי' לחול שרי כדלעיל

באר הגולה

(יט) (ועוד לשנות קצת אם יוכל לשנות בלילה דבר) (מהרי"ל ות"ס סי' פ"ד):

א משנה וגמרא ב"ה

דף ל"א.

תקא עצים האסורים והמותרים ב"ט. ובו ז' סעיפים

א אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדות לבנין ולא מקורה שנשברה ב"ט (א) אפילו

הפסולת

ביאורי הגר"א

נמלך דאין מפיג טעם דמותר נשניו שס י"ד א':
תקא (א) אפי' אם. עי' תוס' שס ז' ז' ד"ה אין.ואוכל נלך אחר ומ' מדבריו דחלה לא מתקנא ננות
ענין כו' ולכן מותר: (יט) וטוב כו'. כמ"ש

אורי החמור

ברכת אליהו

כלא ברירת הפסולת לא יברור אלא האוכל מתוך הפסולת
הואיל והוא מצי למעבד ביו"ט. וכתב שם הראב"ן שז"ש
בגמ' שם לז א: אין [בפנינו: ולא] מגביהין תרומ' ומעשר'
(ביו"ט) פשיטא [ג' הראב"ן: מ"ט] תני רב יוסף לא נצרכא
אלא ליתנם לכהן בו ביום וה"מ פירי דטבילי מאתמול. ופי'
הראב"ן דה"פ מ"ט אסור להגביה הא א"א לאוכלה בלא זה
ומימנע משמחת יו"ט. ומשני: תני רב יוסף לא נצרכא אלא
ליתנם לכהן בו ביום. והיינו שזה דוקא ליתן לכהן אסור, אבל
בלא הפרשה ונתינה לכהן שרי והיכי דמי נותן ענינו בצד זה
ואוכל בצד אחר. ומ' מדבריו של הראב"ן דחלה לא מתקנא
בנותן ענינו בצד זה ואוכל בצד אחר, ולכן מותר להפריש
דאל"כ מאי שנא חלה מתרומה?

(יט) כמ"ש במלך דאין מפיג טעם אם מולח בעיו"ט, ואפ"ה
מותר בשינוי. וכדאיתא בבב"ב יד א: דכו"ע מיהת מלח בעי
שינוי. וכמ"ש בסימן תק"ד וכמ"ש בסק"ב.

תקא (א) תנן בבב"ב לא א: אין מבקעין עצים לא מן
הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא
בקרדרם ולא במגרה ולא במגל (וכולן כלי אומן הן וגורא
כעושה בו מלאכה לפיכך אסור — רש"י) אלא בקופיץ (דומה
לקרדומות שלנו שאינן כלי אומן — רש"י). ובגמ' שם כ ב
אמרין שמשנה זו אתיא כו' יהודה דאית ליה מוקצה ולא
כו"ש דלית ליה מוקצה. ולפיכך ביו"ט פסקינן כו' יהודה.
ועתו"ס שם ד"ה אין, שכתבו: וא"ת והא"ר שמעון אינו מתיר
אלא ביושב ומצפה (לקמן ל ב) וי"ל דה"ל הואיל ונשתברה
בשבת מסתמא היתה רעועה מאתמול והוי כיושב ומצפה מתי
תשבר קורתו ותהי' ראויה להסקה. הרי ש, אפי' אם היתה

לכל חתיכה וחתיכה]. ועברא"ש שם [דכתב — גבי מליחת
הבשר — : ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בשריותא דשמואל
שאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנא ומשבחת כלל במליחת
שאר החתיכות וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה ולמולחה.
הרי דמתיר להפוך כל חתיכה וחתיכה — ד"א]. ועיין מ"ש
בסימן תקס"ז. ובהגמ"י פ"ג מהל' יו"ט ה"ב אות ב' כתב:
פסק ראב"ה שמותר לנקר בשר ביו"ט ואפילו נשחט מעיו"ט
ואינו כבורר אוכל מתוך אוכל (משום) [כיון] דא"א לאוכלו
בענין אחר. והביא ראיה ממ"ש בבב"ב ט א: אמר רבה [יש
ספרים דגרס: רב. עיין ברא"ש שם] וכו' גלגל עיסה מעיו"ט
מפריש ממנה (חלה) [חלתה] ביו"ט. וכתב שם: אמנם אנו
כתבנו דאין הלכה כרבה [כרב] אלא כאבוב דשמואל דפליג
עליה ועיין לקמן הלכה ח'. והיינו ששם בגמ' איתא: אבוב
דשמואל אמר אפילו גלגל עיסה מעיו"ט אין מפריש ממנה
חלתה ביו"ט. והרמב"ם שם ה"ח פסק כוותיה, וכמ"ש
בהגמ"י אות ה'. וכ"פ המחבר בסימן תק"ו ס"ג. ועמ"ש
בסקי"א. וא"כ כאן בניקור יש לאסור בנשחט מעיו"ט. ומ"ש
הגמ"י בשם הראב"ה "משום דא"א לאוכלו בענין אחר",
כו"כ הראב"ן בבב"ב שם על מש"ש: ואמר רבה גלגל עסה
מעיו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט. וז"ל: ומה בין זה לכיסוי
ג"ל דמשום כיסוי לא מימנע משמחת יו"ט דאפילו לא כיסה
מותרת השחיטה לאכול (משא"כ) [אבל] חלה דאי לא מפריש
לא מצי אכיל מן הלחם משום שמחת יו"ט מפריש ומהאי
טעמא נמי ג"ל דמותר לנקר הבשר ביו"ט אע"פ שהוא כבורר
פסולת מתוך האוכל ואפי' נשחטה מעיו"ט דכיון דלא מצי
אכיל לבשר בלא ניקור אבל דברים אחרים דמצי אכיל לאוכל

כליכא שמחת יו"ט וצ"ע, עכ"ל. ועצם הסברה לחלק בין נשחט
בעיו"ט לנשחט ביו"ט איתא בב"ב, עיי"ש. וע"ל סימן תק"ג ס"א
ומש"ש בסק"ט ובהערה שם.

8 כתב הד"א: ט"ס הוא וצ"ל בסי' תקכ"ז דאיתא שם (בסעיף
כ"א) בלא הניח עירובי תבשילין ד"א דאפילו לבשל כמה קדירות
מותר כיון שקודם אכילה הוא ע"ש, עכ"ל. ועמ"ש בסק"מ. וקשה
הרי שם איתא שצריך לטעום מכל קדירה וקדירה. ואילו כאן מירי
שאוכל רק חתיכה אחת. ואולי י"ל שכוונת רבנו בצינו לשם היא,
שגם כחנת הג"א דבעינן שיאכל מכל חתיכה. אולם זה רק לכתחילה
וכמ"ש הט"ז בסק"כ לענין בישול — שרק לכתחילה בעינן
שיאכל, ובדיעבד לא נאסר אם לא אכל מכל קדירה וקדירה.

9 הד"א כתב: וכיון דטעמא דהראב"ן בעיסה משום דא"א ליתן
ענינו כו' י"ל דהא דהלכה כאבוב דשמואל בעיסה דאין להפריש
ביו"ט היינו משום דס"ל לאבוב דשמואל דגם בחלה יכול ליתן ענינו
כו' וא"כ לא ימנע משמחת יו"ט אבל לענין ניקור שפיר פסק הראב"ן
דכיון דאסור באכילה בל"ז שפיר יוכל לנקר ביו"ט אף בנשחט
מעיו"ט, עכ"ל. וע"ע מש"ש. ודבריו צ"ע. שהרי הראב"ן פסק כרבה

ולא — כפמ"ש הד"א — כאבוב דשמואל. ואפ"ל שסברת הד"א
— שכנראה כן למד בדעת רבנו — היא אליבא דהחולקים על
הראב"ן. והיינו שאף לחולקים ופוסקים לגבי עיסה ביו"ט כאבוב
דשמואל — שאסור להפריש, מ"מ לענין ניקור יודו שמותר. וטעמם
שרק בחלה אמר אבוב דשמואל שאסור להפריש משום שיש עצה
ד"יכול ליתן ענינו וכו', משא"כ לענין ניקור. ועט"ז סק"ד ומ"א
סקי"א.

10 מקור דברי הרמ"א הוא במהרי"ל הל' יו"ט ובשו"ת תה"ד סי'
פ"ד. ובתה"ד שם השוה דין ניקור לדיכת מלח, וכמ"ש בפנים. אלא
שיש להעיר שלגבי דיכת מלח איתא דבעינן שיעשה ע"י שינוי, וכאן
כתב הרמ"א בלשון "וטוב לשנות קצת", ובמהרי"ל ותה"ד מ' שגם
בניקור בעינן שיחא ע"י שינוי. ויתכן דהא שהרמ"א שינה וכתב רק
בלשון "וטוב", הוא עפ"י דברי הפר"ח אות י' והמשנה ברורה
בסק"ט: משום דבניקור ליכא שום לתא דמלאכה אלא משום
טרחא בעלמא. אולם זה רק לענין כשאנו יכול לשנות לכן כתב
לשון "וטוב" — דאם א"א לשנות מותר בלא שינוי — לשון
המ"א בסקי"ג. אלא שיי"ל שאותה סברא היא גם כשאפשר בענין

אם היתה רעועה מעי"ט וקרובה להשבר אבל אם נשברה מעי"ט (ב) אם אי אפשר להסיקה בלא ביקוע מבקעין ממנה (ג) חתיכות גדולות ב ולא יבקע לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ (פי' סכין של קנזים ויש עושין זו ב' ראשין דומה קלת לקרדום רש"י) ג ובצד הקצר שלו אבל לא בצד הרחב ד (ד) ויש מי שאוסר אפי' בקופיץ לפי שאין אנו בקיאים מהו ולא

באר הגולה
ב משנה שם.
ג שם נגמ' כלשנא
נחל רמז"ס צפ"ד
מהלכות יו"ט.
ד טור נשם סמ"ק
נשם חס'.

ביאורי הגר"א

מלת שמונת ע"י שינוי ה"ה כאן ואע"ג שהר"ן כ' תירץ אחר סתם אומר מהרמ"א וענ"י: (ג) חתיכות גדולות. עמ"ש נס"ז: (ד) ויש כו'. וכ"כ המוס' שם אלא שכת' דוקא ציד ול"ד דה"ה נסמין

וא"ת כו' ו"ל כו' וע"ש נגמל ל' ב' מי דמי כו': (ב) אם א"א כו'. כמ"ש הר"ן ומקשים הא מכשירין שאפשר לעשות מעי"ט הוא ומי הראש"ד דכיון דא"א לבשל ולאפות נלא עניס עשו אותו כדינת

ברכת אליהו

שמונת ע"י שינוי. והו"ה כאן, התירו רק ע"י שינוי. ולפי תירצן זה, הו"ה כאן הא דמותר לבקע בשינוי, הוא רק כ', שאי אפשר להסיקה בלא ביקוע". ואע"ג שהר"ן כתב תי' אחר סתם אותו מהרמ"א [צ"ל: מהרי"א — ד"א] ועב"י. [שהר"ן שם כתב: ול"ג כל שהוא נהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא ולא דמי למכשירין שאין אדם נהנה מן המכשירין עצמו כסכין ושפור ותנור אלא ממה שהוכשר על ידיהם משא"כ בעצים שנהנה מהן בעצמן שעושה מהן מדורה ומתחמם כנגדה וכיון שבקען לעשות מדורה שרי אע"ג דאפשר מאתמול אף לבשל בהן שרי משום מתוך ומיהו כיון שמבקעין לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי, עכ"ל. ולפי טעם זה יוצא שאף באפשר בלא ביקוע שרי, הואיל וראוי להתחמם כנגדן ונהנה מגוף העצים עצמן. אולם עיין בב"י שהביא בשם מהרי"א שדחה התירצן השני של הר"ן. וז"ל: וכתב הגאון מהרי"א ז"ל על טעמו של הר"ן אני מגמגם בטעם זה שהרי מה שהתירו במדורה לחמם לא התירו אלא מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש וא"כ היכי אמרינן מתוך שהותרה הבערה למדורה לבקע העצים נתיר אותם ג"כ לבשל מאחר שהמדורה לחמם לא הותר אלא ממה שהותר בבישול, עכ"ל. וא"כ הדרין לת' הראב"ד דהתירו ע"י שינוי, דכיון דאי אפשר לבשל ולאפות בלא עצים". ולפיכך מותר רק אם "אי אפשר להסיקה בלא ביקוע". ועיין ט"ז סק"ב, מ"א סק"ג, להלן בסימן תקכ"ב ט"ז סק"א, לח"מ הל' יו"ט פ"ד ה"א ובכירור הלכה בביצה שם ציון ב', ג].

(ג) עמ"ש בס"ב ומש"ש בסק"ה הטעם שאסור לבקע לחתיכות קטנות.

(ד) [בבאה"ג סק"ד ציין: טור בשם סמ"ק בשם התוס'. וזה לא כ"כ בדקדוק. כי הטור הביא זה בשם הסמ"ק, והב"י כתב ע"ז: כ"כ סמ"ק בשם התוס']. וכ"כ התוס' בביצה לא ב ד"ה אבל קרדום. וז"ל: ופירשו התוס' דאין אנו בקיאים בקרדום

רעועה מעי"ט וקרובה להשבר" אסור לר' יהודה — דהלכתא כוותיה ביו"ט. וע"ש בגמ' ל ב. דאיתא שם: אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר וכו' והא קא סתרי אהלא אמר רב נחמן בר יצחק הכא בסוכה נופלת עסקינן (שנפלה ביו"ט דליכא סתירת אהל וטעמא דת"ק משום מוקצה דהא בין השמשות היתה קיימת ומוקצה היא מחמת איסור סתירה אבל הסמוך לה לאו מוקצה הוא דלית ביה משום סתירה — רש"י) ור' שמעון לטעמיה דלית ליה מוקצה דתניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר מי דמי התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו (שיודע שסופה לכבות הלכך בין השמשות דעתיה על המותר — רש"י) הכא אדם יושב ומצפה אימתי תפול סוכתו (כתמיה וכי נביא הוא ויודע שעתידה ליפול למחר — רש"י) אמר רב נחמן בר יצחק הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עלויה (דמסיק אדעתיה דנפלה ולמחר נפלה הלכך לר"ש מוקצה ליכא דאמרינן דעתיה דמאתמול עלויה ולת"ק לא אמרינן דעתיה עלויה בשום מידי דלא חזי בין השמשות — רש"י). הרי שאף בסוכה רעועה אסור לרבי יהודה, והלכתא כוותיה ביו"ט וכו"ל.

(ב) [בסק"א הבאנו המשנה בביצה לא א שמונת לבקע עצים בשינוי. ובגמ' שם עמוד ב': והאמרת רישא אין מבקעין כלל אמר רב יהודה אמר שמואל חסורי מחסרה והכי קתני אין מבקעין [עצים לא] מן הסוואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מעי"ט וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ. ומ"ש המחבר, "אם אי אפשר וכו'", הוא] כמ"ש הר"ן בביצה שם [בפנינו בשינוי לשון קצת]: ומקשים הכא למה התירו לבקע אפי' ע"י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט (הוא) [נינהו] ותירץ הראב"ד דכיון דאי אפשר לבשל ולאפות בלא עצים עשו אותו כדינת מלח

תורת התכנה

מתירין בקורה שהיתה רעועה מעי"ט. אולם הב"ח כאן כתב: ולענין הלכה כבר נתבאר בסימן תצ"ה דר"ח מחמיר בנוולד גבי יו"ט וקורה שנשברה נמי הוי גולד כדכתב הרמב"ם פ"ב וכ"פ הסמ"ג להדיא א"כ אסור לבקוע עצים מקורה ביו"ט אפילו היתה רעועה, עכ"ל. וכע"ז כתב במ"ב סק"ג, וז"ל... ועוד דהויא גולד דמעיקרא קורה והויא ככלי והשתא עצים בעלמא ומטעם זה לא הגיה הרמ"א כאן כמו בסימן תצ"ה דיש מתירים מוקצה משום דסמך עצמו על מה שמסיים שם דאפילו המקילין לא רצו להקל במוקצה דגולד. וראה גם בשער הציון סק"ב ומ"א סק"ב.

אחר אפי' זה רק "טוב", וכמש"ל "משום דבניקור ליכא שום לתא דמלאכה". ומדברי המחצית השקל מ' ש"טוב" וההיתר של א"א בענין אחר הם מאותה סברא.

1 בפנים כתבנו שדין המחבר הוא אליבא דר"י — דפסקינן כוותיה לאסור מוקצה ביו"ט. וזה עפ"י דברי הטור כאן — שהדין שקורה שהיתה רעועה מעי"ט אסורה הוא רק לר"י. וכמ"ש המחבר לעיל סימן תצ"ה ס"ד — שמוקצה אסור ביו"ט. אלא שבהג"ה שם כתב: ויש מתירין מוקצה אפילו ביו"ט אבל גולד אסור לדבריהם אפילו בשבת. וא"כ לכאורה קשה מדוע לא הגיה כאן הרמ"א שיש

באר הגולה

ה ק' נראה מדברי
רמז"ס נפ"ד וכ"כ
שאר פוסקים.

ו טור נשם אביו
הרא"ש.

ז ממרמל דשמואל שם
ומתנין יחידה היא.

ח משנה וגמ' שם.

ט כר' יוסי שם בגמרא ובפירוש הרמז"ס נפ"ז וכן דעת העיטור. י ממרמל דרנא שם.

התירו אלא בסכין: ב ה (ה) עצים גדולים קצת וראוים להסקה בלא ביקוע לא יבקע כלל (ו)
ואפילו לשברם ביד ו יש מי שאוסר: ג ז אין מביאין עצים מן השדה אפילו אם היו
מכונסין שם מבערב אבל מגבב הוא (ו) בשדה משלפניו (ח) (וכן נחזר לוקם לפניו) (נ"י ורמז"ס)
ומדליק שם ה ומביאין מהמכונסים שברשות היחיד (ט) ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה
ט (י) ובלבד שיהיה בה מסגרת ותהיה בתוך תחום שבת ואם חסר אחת מכל אלו הרי הן
מוקצה: ד י עלי קנים ועלי גפנים אע"פ שהם מכונסים בקרפף כיון שהרוח מפזרת אותם

ביאורי הגר"א

נקטת כדי לשוברה אצל מכניסה נחור ושוברה:
(ז) בשדה משלפניו. מדקאמר אין מביאין הא
נמקומה מותר וס"ל דמ"ש שם נמנני ומגבב משלפניו
ל"ד נחזר ול"ק אחר כלל: (ח) (וכן כו').
ממני' שם: (ט) ואפילו. דלה"ק קרפף:
(י) ובלבד כו'. הרמז"ס ל"ג נגמ' מרמי לקולא
אלא שם' דר' יוסי לקולא קאמר ונמילמא דר' יוסי
לא איסתפקו כלל אלא נדר' יהודא וע' נלמ"מ וכתב
הג"מ שכ"כ ג"כ ר"ח אצל כל הפוסקים מולקיס

כיון שמשנה: (ה) עצים גדולים כו'. דדוקא
לחתיכות גדולות שאינה מלאכה רק עונדן דחול המירו
אצל לחתיכות קטנות שאמרו נפ"ז דשבת מאן דסליח
סילמא כו' לא המירו כיון שהוא מכשירין שאפשר
לעשות מעי"ט וע' במרדכי שם: (ו) ואפי' כו'.
כן דייק הטור מלשון הרא"ש שאמר משום דהוה
מירמא שלא לנורח ואז מלאכה היא ח"ש נפ"ד אלוהא
אלוהא כו' ועי' באגור וכתב נ"י ומיהו נמוספתא
פ"ג מ' דשה ניד דמילא לא יתן אדם אכן ע"ג

ברכת אליהו

ביקוע לא יבקעם כלל כיון שאפשר בהסקה בלי ביקוע אבל
לשברם ביד מפי' רש"י נראה שהוא מותר. אבל מלשון
הרא"ש יראה דאסור אפי' לשברם ביד וטוב להחמיר, עכ"ל.
וכתב הב"י: ומיהו בתוספתא דביצה פ"ג [ה"י] משמע דשרי
לבקע ביד דתניא לא יתן אדם אבן ע"ג בקעת כדי לשוברה אבל
מכניסה בחור ושוברה. [ועיין ט"ז סק"ב ומ"א סק"ה].
(ז) איתא בביצה לא א: אמר רב יהודה אמר שמואל אין
מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף. ומדקאמר, "אין
מביאין", משמע דוקא להביא למקום אחר אסור, הא במקומה
מותר. [והוסיף הד"א: וכן איתא שם לא נחלקו ב"ש וב"ה על
המפוזרות שבשרות שאין מביאין וכו' ומוכח דלהדליק שרי
אף בשדות ואף במפוזרות]. ושם לג א תנן: ר' אליעזר אומר
נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו ומגבב מן החצר
ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכ"א מגבב משלפניו
ומדליק. וס"ל לשמואל דמש"ש חכמים במתני', ומגבב
משלפניו. הוא ל"ד בחצר ול"ק אחצר כלל. דר"א אמר
שמגבב מן החצר ומדליק אבל חכמים מתירים לגבב לפניו
ולהדליק בכל מקום — אף בשדה. ולכן לא הזכירו בדבריהם
„חצר“.

(ח) מתני שם².

(ט) דלה"ק קרפף. [בסק"ז הבאנו דברי הגמ' בביצה לא א:
אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף. דלהכי קאמר
שבקרפף ול"ק שבחצר והיינו לאשמעינן דאפי' הוקף שלא
לשם דירה וכמ"ש בכ"מ קרפף שהוקף שלא לשם דירה —
ד"א].

(י) [תנן בביצה לא א: מביאין עצים מן השדה מן המכונס

היאך הן נעשין ולכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד. אלא
שהתוס' כתבו דוקא ביד. אבל הוא לאו דוקא דהו"ה שמותר
בסכין, כיון שמשנה.

(ה) דדוקא לחתיכות גדולות שאינן מלאכה רק עובדין דחול
התירו. אבל לחתיכות קטנות — שאמרו בפ"ז דשבת עד
ב „האי מאן דסליח סילתי (עצים דקים להבעיר אש — רש"י)
חייב משום טוחן" — לא התירו, כיון (שהוא) [שהן]
מכשירין שאפשר לעשותם מעי"ט. ועיין מרדכי פ"ד דביצה
סי' תרצ"א. שכ"כ, וז"ל: וכתב אבי העזרי דביקוע דאמרינן
דשרי ה"מ לחתיכות גדולות ואע"פ שאפשר לעשותו מעי"ט
לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא דאפשר
לבקע מעי"ט ואמרינן בפרק כלל גדול (שבת עד ב) האי מאן
דסליח סילתי חייב משום טוחן.

(ו) כן דייק הטור מלשון הרא"ש בביצה פ"ד ס"ד שהרא"ש
כתב שם: ויראה דהיתר הביקוע דאיירי ביה היינו לבקע מן
הקורה שא"א לאפות ולבשל בה בלא ביקוע אבל עצים של
הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לבשל ולאפות
בהם בלא ביקוע טרחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה כדאמר
בפ' כלל גדול (עד ב) האי מאן דסליח סילתי חייב משום
טוחן. וכתב הב"י שהטור למד שאפילו לשבור ביד אסור,
מהא שהרא"ש אסר משום דהוה טירחא שלא לצורך,
ובקטנים אב מלאכה הוא וכנ"ל בסק"ה. וזהו שאמרו שם
בפ"ד לג ב: כי הוינן-בי רב יהודה הוה מפשח (מן התלושין
— רש"י) ויהיב לן אלוהא אלוהא (מקלות גדולים — רש"י).
ומ' דלקטנים אסור. ועיין באגור הל' יו"ט סי' תר"ז, שכתב:
ובעצים של הסקה (לצורך) הגדולים קצת וראוי להסקה בלי

קאמר „וכן“, וכתב ע"ז בעולת שבת אות ג': כלומר דאפי' בחצר לא
התירו אלא לגבב מלפניו ולא להביא ממקום רחוק. וכ"כ במשנה
ברורה סק"ג: ר"ל אפי' בחצר מגבב רק משלפניו לצורך בישול
קדרתו עכשיו אבל לגבב מכל החצר להניח אסור ואין חילוק בין

2 בסק"ז הבאנו דברי המשנה בביצה לג א: וחכ"א מגבב
משלפניו ומדליק. ובסק"ז כתב רבנו דהא דחכמים מתירים הוא לאו
דוקא בחצר אלא אפילו בשדה. וקשה לפי"ז מה בא הרמ"א
להוסיף: וכן בחצר לוקח מלפניו, הרי שדה יותר רבוחא מחצר, ומאי

הרי הם כמפוזרין ואסורים ואם הניח עליהם כלי כבד מעי"ט הרי אלו מוכנים: ה כעצים שנשברו מן האילן ביו"ט אין מסיקין בהם (וע"ל סי' תק"ז סעיף ז): ו כלים שנשברו ביו"ט אין מסיקין בהם מפני שהם נולד (יא) ואם הסיק נכלים אסור להפוך נאם לאחר שהולקו המקנה דאז הוא שברי כלי אלא אם כן רינה עליהם עניס מוכנים) (המגיד פ"ז ור"ן פ"ק דנינה) אבל מסיקין בכלים שלמים מ או בכלים שנשברו מבעוד יום: ז נ שקדים ואגוזים (יב) שאכלם מערב יום טוב מסיקין בקליפיהם ביו"ט ואם אכלם ביו"ט אין מסיקין בקליפיהם: הנה (יג) גם אין להסיק עם האגוזים והשקדים עזמן אלא אם הם עדיין בקליפה (יד) ולפידים שנשברו מיו"ט ראשון שכתו מותר לחזור ולהדליקם אפילו ביו"ט שני של ר"ה או י"ט אחר שבת (הרא"ש ומרדכי ריש גילה ונ"י):

באר הגולה
כ ממחל דר' יוחנן
שם.
ל שם ל"ז וכרני
יהודה ושנת כ"א
וקי"ד.
מ שנת קכ"ד.
נ צריחא שם נ"ט
וכרני יהודה רמב"ם
צפ"צ מהי"ט וע"ל
סי' תקי"ד.

ביאורי הגר"א

פ"א והני' הרא"ש וש"פ שם וז"ל הירוש' ספ"ג דעירובין ופ"א דיו"ט רב הונא נאם רב הלכה כרשב"ה וקנים רב חסדא נאי מיתלפ' שיטתיה דרב תמן הוא עבד לה ב' קדושות והכא עבד קדושה אחת דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכתו נשנת מהו להדליק ביו"ט רב ור' תנינא תרומיהון

ופ' דסגי נא' מהן: (יא) ואם הסיק בכלים כו' פ"ז דשבת: (יב) שאכלם מערב י"ט. וכנ"ל נב' שקדים נשברי כלים: (יג) גם אין כו'. תוספתא אגוזים ושקדים עזמן אין מסיקין נהם ביו"ט לפי שאין מן המוכן ופי' ב"י כשהן בלא קליפתן: (יד) ולפידים. כר' יוחנן צירושל'

ברכת אליהו

באחד מהן או בפותחת או בסמוכה. [ועד"א ובירור הלכה כביצה שם ציון א'].

(יא) פ"ב דשבת. [דתנן שם כח ב: פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה ר' אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר"ע אומר טהורה היא ומדליקין בה. ובגמ' שם: ...דכו"ע אית להו דר' יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים (שנשברו בו ביום דהוה נולד אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטלן — רש"י) ודכו"ע אית להו דעולא דאמר עולא המדליק צריך שידליק ברוב היוצא (צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר הלכך על כרחך צריך לעסוק בו — רש"י) ר"א סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק ביה פורתא הוא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קמדליק וכו'. הרי דכי מסיק בכלי אסור להפך באש אחר שידלק — ד"א].

(יב) וכנ"ל בסעיף שקדים בשברי כלים. [דאיתא שם שאם נשברו מעי"ט מותר להסיק בהם ואם נשברו ביו"ט אסור להסיק משום נולד. וקליפות שקדים ואגוזים הוו כשברי כלים. לכן ב"שקדים ואגוזים שאכלם מעי"ט מסיקין בקליפיהם ביו"ט, דהוה ככלים שנשברו בעי"ט. ואם אכלם ביו"ט אין מסיקין בקליפיהם, כדין כלים שנשברו ביו"ט — דהוה נולד]. (יג) תוספתא דביצה פ"ג ה"ט: אגוזים ושקדים עצמן אין מסיקין בהם ביו"ט לפי שאין מן המוכן. ופי' ב"י כשהן בלא קליפתן. [וז"ל הב"י — אחרי הביאו לשון התוספתא הנ"ל — והתוספתא זו פליגא אהא דתניא מסיקין באגוזים מסיקין בתמרים ואפ"ל דהתם כשהן בקליפה שהאוכל מוכן להיסק אגב הקליפה ותוספתא בשאין קליפיהן עליהם דאינם מוכנים להיסק כלל. [ועיין בחסדי דוד שעל התוספתא שם וכאן במ"א סק"ט, פרי"ח אות ד', מ"ב סקל"א, שער הציון סקמ"א וכף החיים אות נ"א].

(יד) כר' יוחנן בירושלמי פ"א דביצה והביאו הרא"ש שם

ומן הקרפף איזהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפי' בתוך תחום שבת. ולפי גי' דידן איתא בגמ' שם: איבעיא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפי' בתוך תחום שבת נמי או דלמא ה"ק כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפי' סמוך לעיר נמי לא ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפי' בתוך תחום שבת ש"מ ר' יוסי תרתי לקולא קאמר (כלומר מדברי יוסי נשמע לר' יהודה דלאו תרומיהו בעי ורבי יוסי בתרתי אקול דמכשיר בסמוך בלא פותחת ובפותחת בלא סמוך — רש"י) ש"מ אמר רב סלא אמר רבי ירמיה הלכה כר' יוסי להקל. נמצא לפי גי' דידן לר' יוסי ס"ל תרתי לקולא דבסמוך לעיר א"צ פותחת ובדאית ליה פותחת אפי' תוך התחום ג"כ שרי ופליג על ר' יהודה דמחמיר דוקא שיהיה סמוך לעיר וגם יהי' פותחת — ד"א. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' יו"ט הי"ד. וס"ל דלעולם תלוי בפותחת. ומוכח דהרמב"ם ל"ג בגמ' „תרתי לקולא“. אלא גרס: ש"מ דר' יוסי לקולא קאמר. ובמילתא דר' יוסי לא איסתפקו כלל אלא בדר' יהודה. ועיין לח"מ שכ"כ, וז"ל: רבינו ד"ל (הרמב"ם) לא גריס בגמ' ש"מ דר' יוסי תרתי לקולא קאמר אלא ש"מ לקולא קאמר וסובר דכונת הבעיא היא לספוקי במלתיה דר' יהודה אבל במלתיה דר' יוסי לעולם הוא פשוט לו דצריך פותחת בדוקא אבל מה שמסתפק הוא אם ר"י בעי תרתי ור' יוסי מיקל דלחד סגי או דר' יהודה בסמוך לעיר סגי ואתא ר' יוסי להחמיר ולומר דבעי פותחת ופשיט גמרא דמדקאמר כל שנכנסים לו בפותחת משמע דסתם קרפף לית ליה פותחת ור' יוסי לקולא קאמר דהוא פשוט. וכתב הגמ"י שם אות ע' שכ"כ ג"כ ר"ח. אבל כל הפוסקים [רש"י והראב"ד שם ועוד] חולקים, ופסקו דסגי

הרמ"א.

קסמים קטנים לגדולים. ובשער הציון סקט"ז ציון למ"א. ודברי המ"א הם בסק"ח. אבל שם לא כתב בהדיא שזהו החידוש של

ביאורי הגר"א

ונעל מיעבד כר' יוחנן כד שמע דרנ' ור' חנינא
תרויהון פליגן שרע מינ' דאיתפלגון שירי פתילה
שירי כו' כנ"ל ופריך כלן מה אכפן כו' ואמר א"ל
מן מה דאן חמין דרנן מדמי להון הדא אמרה
הוא הדא הוא דא"ל אן דק"ל כרנ צנינא ה"ה

אמרי אסור ור' יוחנן אמר מותר א"ר מני קומי ר'
יודן מה אכפן לה פתילה גבי צנינא ר"ל מאי ענין
פתילה גבי צנינא שאמר שם למעלה דר' יוחנן מתיר צנינא
שנולדה בשבת לאוכלה צ"ט וכן שנולדה צ"ט לאכול בשבת
ור' חנינא אסור ואמר שם א"ר נא אחא עובדא קומי ר' יסא

ברכת אליהו

בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה וכו'.
ומסקינן שם דטעמו של רב משום „דאית ליה הכנה דרבה”
(דאמר הכנה בידי שמים מתסרא מיו"ט לשבת דסעודת שבת
בעיא הזמנה מיום חול מגזרת הכתוב — רש"י). ושם עמוד
ב': אמר רבא הלכתא כותיה דרב וכו'. וא"כ אן דקיי"ל כרב
בביצה שנולדה ביו"ט שאסורה בשבת משום הכנה, הו"ה כאן
ב„לפידים שנשארו מיו"ט ראשון שכבו”, אסור לחזור
ולהדליקם לשבת. אבל הרא"ש שם כתב: וא"ת הא דאמרין
בירושלמי שיוירי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק ביו"ט רב
ורבי חנינא אוסרין ורבי יוחנן מתיר ומ"ט אין אנו נוהגין
איסור מאחר דפסקינן הלכתא כרב וי"ל משום דבירושלמי לא
אסיר ליה (משום) [מטעם] הכנה דלא שייך הכנה ככה"ג אלא
(משום) [מטעם] קדושה אחת אסור ליה דמסיק עלה בירושלמי
רב הונא אמר בשם רב הלכה כארבעה זקנים. רב חסדא
מיחלפא שיטתיה דרב. תמן הוא דעביד ליה שתי קדושות
והכא עביד ליה קדושה אחת אלמא בהדיא מטעם קדושה
אחת אסור ליה ולא מטעם הכנה והא דפסקינן כרב היינו
באיסורי הכנה, עכ"ל הרא"ש. [והוסיף הרא"ש: א"כ אן
דקיי"ל כד' זקנים דשבת ויו"ט ב' קדושות הן גם בפתילה שרי
מיו"ט לשבת]. ולפי דעתו של הרא"ש היה לנו לאסור מ"מ
בשני יו"ט של ר"ה, [דהרי קיי"ל דב' ימים של ר"ה קדושה
אחת הן, וכמש"ל סימן ת"ר ס"א וכמש"ש בסק"א. וא"כ גם
בפתילה אסור מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני]. אבל
המרדכי שם סימן תרמ"ד בהגה"ה כתב דודאי בירושלמי —
שרב ורב חייא אוסרים בפתילה — הוא משום הכנה, לפי
שנוחין להדליק אחר שכבו יותר והכנה גדולה היא זו. [ואף
אם ב' קדושות הן ג"כ אסור ביו"ט שאחר השבת — ד"א].
והא דפריך רב חסדא על רב דפוסק כד' זקנים דב' קדושות הן
ואוסר בפתילה, הוא כמ"ש בספר התרומה במס' שבת ס"י
רמ"ט דרב חסדא — דאמר בירושלמי משום קדושה אחת —
אזיל לטעמיה דלית ליה הכנה. וכמ"ש בעירובין לח ב': כי נח
נפשיה דרב הונא עייל רב חסדא למירמא דרב אדרב מי אמר
רב הלכה כד' זקנים ואליבא דר"א דאמר שתי קדושות הן והא
איתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה. ותי' רבה:
התם משום הכנה דתניא והיה ביום הששי והכינו (שמות טז,
ה) חול מכן לשבת וחול מכן ליו"ט ואין יו"ט מכן לשבת
ואין שבת מכינה ליו"ט. הרי דרב חסדא — שהקשה דברי רב
אהרדי — לית ליה הכנה, וס"ל שהטעם שאסור בפתילה הוא
משום קדושה אחת. ולכן הקשה בירושלמי דברי רב אהרדי
שפסק שהן ב' קדושות ואסור בפתילה. וכן בפ"א דיו"ט ד
א סברה הגמ' לומר שטעמו של רב שאוסר בביצה מיו"ט
לשבת הוא משום קדושה אחת. דאיתא שם: שבת ויו"ט רב
אמר נולדה בזה אסורה בזה וכו' נימא קסבר רב קדושה אחת
היא והאמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי אליעזר
דאמר שתי קדושות הן אלא הכא בהכנה דרבה קמיפלגי רב
אית ליה הכנה דרבה וכו'. וא"כ גם בירושלמי, ר"ח לשיטתו

פ"א ס"א וש"פ. וז"ל הירושלמי ספ"ג דעירובין ה"ח ופ"א
דיו"ט ה"א [בפנינו בשינוי לשון קצת]: א"ר בא אתא עובדא
קומי רבי יוסא (מעשה לפני ר' יוסי בביצה שנולדה ביו"ט
ואכלה בשבת שלאחריו — קרבן העדה) ובעא מיעבד כר'
יוחנן (דס"ל כרבנן שלא נחלקו ב"ה בנולדה בזה שמותרת
בזה — פנ"מ) כד שמע דרב ורבי חנינא תרויהון פליגין שרע
מיניה (הסיר ומנע עצמו מזה — פנ"מ) דאיתפלגון שירי
פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקם
ביו"ט רב ורבי חנינא תריהון אמרין אסור ורבי יוחנן אמר
מותר א"ר מנא קומי רבי יודן מה אכפן לה פתילה גבי ביצה
(מאי דמיא פתילה לביצה פתילה אסורה משום שהוקצה
לשבת ודמיא לנר חנוכה שהוקצה למצותו שאסור בהנאה
לאחר שכבה והלכך גם ביו"ט הסמוך לשבת אסורה דקדושה
אחת הן אבל ביצה אסורה משום הכנה דכל ביצה דמתיילדא
האינדא מאתמול גמרה לה ליכא למשמע מפתילה ש"ל דלית
ליה הכנה — קרבן העדה) א"ל מן מה דאנן חמיי רבנן מדמיי
לה (שאנו רואין דחכמים מדמין פתילה לביצה שמעינן דאף
ביצה משום מוקצה אסורה ולא משום הכנה וכיון דהוקצה
לשבת אף ביו"ט אסורה וכן שירי פתילה נמי אסורה משום
שהוקצה לשבת — קרבן העדה) הדא אמרה היא הדא היא
הדא (שדין אחד להם — פנ"מ) משם ארבעה זקנים אמרו
הנאכל עירובו בראשון (יו"ט הסמוך לשבת או שבת הסמוך
ליו"ט ונאכל עירובו ביום ראשון — קרבן העדה) הרי הוא
כבני עירו בשני (משום דשתי קדושות הן וכן השמשות דשני
שהיה לו לעירובו לחול כבר נאכל אבל אי קדושה אחת הן
כבר קנה עירובו בבין השמשות בראשון אף לשני — קרבן
העדה) רב הונא בשם רב הלכה כארבעה זקנים רב חסדא בעי
מיחלפי שיטתיה דרב תמן הוא עבד לה ב' קדושות (גבי
עירובין עביד ליו"ט ושבת ב' קדושות מדאמר הלכה כד'
זקנים — קרבן העדה) והכא עבד קדושה אחת (גבי שירי
פתילה דאסור רב שמעינן דסבירא ליה דקדושה אחת היא
וכפרישית לעיל — קרבן העדה) דאתפלגון שירי פתילה שירי
מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליק ביו"ט רב ורב
חנינא תרויהון אמרי אסור ור' יוחנן אמר מותר א"ר מני קומי
ר' יודן מה אכפן לה פתילה גבי ביצה, עכ"ל הירושלמי. ור"ל
מאי ענין פתילה גבי ביצה שאמר שם למעלה דר' יוחנן מתיר
בביצה שנולדה בשבת לאוכלה ביו"ט. וכן ביצה שנולדה
ביו"ט מותר לאכול בשבת ורב חנינא אסור. ואמר שם: א"ר
בא אתא עובדא קומי ר' יסא ובעא מיעבד כר' יוחנן כד שמע
דרב ור' חנינא תרויהון פליגן שרע מיניה דאתפלגון שירי
פתילה שירי כו'. כנ"ל. ופריך ע"ז כאן: מה אכפן כו'. כנ"ל.
ואמר ע"ז בהמשך לשון הירושלמי: א"ל מן מה דאנן חמין
דרבנן מדמי להון הדא אמרה הוא הדא הוא הדא (כלומר דא
ודא אחת היא דביצה ופתילה שוין הן ש"מ דטעמא משום
דקדושה אחת היא וקשיא דרב אדרב — קרבן העדה), עכ"ל
הירושלמי. וכביצה ד א: אתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה

תקב דיני האש ביו"ט. ובו ד' סעיפים

באר הגולה

- א משנה ב'ה ל"ג.
- ב משנה שם ל"ג.
- ג נריחא שם ל"ד.
- ד תוס' שם.
- ה ממלא דרנ יהודה
- שם ל"ג ולשון
- הרמב"ם נפ"ד.

א אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים ב ואין עושין פחמים ואין ג נופחין במפוח אלא בשפופרת ד (א) ונהגו היתר במפוח של בעלי בתים ע"י שינוי להפכו מלמעלה למטה: הגה (ב) ומותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן (ג) אם אינו מכסהו (ג*) ודוקא לנזק יו"ט א' אבל לנזק יום טוב שני אסור (מהרי"ל) ה העושה מדורה ביו"ט כשהוא עורך את

ביאורי הגר"א

ל"ל הכנה ורצה דאית ליה הואיל אית ליה הכנה וז"ש בפ"ג דפסחים מ"ז ב' א"ל רצה לר"ח לדידך כו' א"ל מדאורייתא נורכי כו' ור"ל דל"ל הכנה ואע"ג דאנן קי"ל כהכנה דרצה ואעפ"כ מ' נרפ"צ די"ט דעירוב מצילין מדרבנן י"ל משום דאמרין הואיל:

תקב (א) ונהגו כו'. כמו שפופרת דמותר משום שינוי אבל בלא שינוי אסור מדלא מפליג במפוח עצמו. תוספות שם: (ב) ומותר כו'. אגודה נשם סדר עולם: (ג) אם כו'. תוספות כ"ז א' ד"ה אין וז"ל דהוי פסיק ריש': (ג*) ודוקא כו'.

כאן אבל הרא"ש כתב משום דצירושלמי לא אסר משום הכנה אלא משום קדושה אחת ולפ"ד היה לנו לאסור מ"מ נשני י"ט של ר"ה אבל המרדכי כ' דודאי הירושלמי אסר משום הכנה וכמ"ס נסה"ת דר"ח דאמר צירושלמי משום קדושה אחת לטעמיה דל"ל הכנה כמ"ס צעירובין ל"ח ב' כ' נה כו' ומ' רצה משום הכנה וכן נפ"א די"ט ד' א' נימא קסבר כו' אלא הכא כו' אלא דגמ' דידן אינו חושב זה הכנה כיון שגוף הפתילה ומדורה בעולם וכמ"ס התוס' נישם י"ט ב' ד"ה והיה. אך תימא כו' ואפי' לדידן כו'. אבל אינו מוכר' דרנ' ור"ח אולי לשיטתייהו דר"ח ל"ל הואיל ולכן

ברכת אליהו

ורבה דאית ליה הואיל אית ליה הכנה. וא"כ מן התורה מותר לאפות דראוי ליו"ט לאורחין. ולכן גם אליביה מהני לאפות ע"י עירובי תבשילין מכח הואיל ואי מקלעי ליה אורחים וכמ"ס תוס' הנ"ל. וז"ש בפ"ג דפסחים מו ב' א"ל רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל היאך אופין מיו"ט לשבת א"ל משום עירובי תבשילין ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא א"ל מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביו"ט ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט אף לחול וכיון דאצרכו רבנן עירובי תבשילין אית ליה היכירא. ורב חסדא בתירוצו ר"ל דלית ליה הכנה, וכמ"ס שוהי דעת רב חסדא. ואע"ג דאנן קי"ל כהכנה דרבה שאסורה מן התורה, ואעפ"כ מ' ברפ"ב דיו"ט טו ב דעירוב תבשילין מדרבנן. וא"כ לכאורה קשה איך יכלו רבנן לעקור דבר שהוא מה"ת. י"ל משום דקי"ל דאמרין הואיל, ולכן מותר לאפות מיו"ט לשבת. [ולפי"ז לגבי פתילה דליכא הואיל שפיר אסור מיו"ט לשבת משום הכנה דגם בדבר שישנו בעולם שייך הכנה כמו שמקשה רבה לר"ח לדידך דל"ל הואיל איך אופין מיו"ט לשבת — ד"א. וע"ע מש"ש. ועיין ט"ז סק"ז ומ"א סקט"ז ובחידושי הגר"א אמרי נועם על מסכת שבת ד ב ולהלן סימן תקי"ד סק"ט].

תקב (א) כמו שפופרת דמותר משום שינוי אבל בלא שינוי אסור מדלא מפליג במפוח עצמו תוס' שם.

(ב) כ"כ האגודה בשם סדר עולם. [בד"מ סק"א הביא זה

— שטעמו של רב הוא משום קדושה אחת, ולכן מקשה דברי רב אהרדי. אבל לפי מאי דקי"ל כרבה, הטעם בביצה שאסורה מיו"ט לשבת הוא משום הכנה, הו"ה בפתילה אסור מהאי טעמא. וסיים שם במרדכי שזו דעת הירושלמי ששיירי פתילה מיקרי הכנה. אלא דגמ' דידן אינו חושב זה הכנה, כיון שגוף הפתילה ועצי המדורה בעולם והוי כמו אפייה ובישול דפירש' לעיל גבי ואין יו"ט מכין לשבת דלא מיקרי הכנה כיון שאינו מתקן אלא דבר שישנו בעולם ככר". וכמ"ס התוס' בריש יו"ט ב ב ד"ה והיה. וז"ל: אך תימא הואיל והכנה דאורייתא היאך אופין ומבשלין מיו"ט לשבת וכ"ת ע"י עירובי תבשילין וכי אתי תקנתא דרבנן וליעקר הכנה דאורייתא ונראה ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה דאית ליה הואיל ואי מקלעי אורחין חזי ליה השתא נמי חזי ליה ואפי' לדידן נוחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא. וא"כ לפי"ז בפתילה שרי מיו"ט לשבת. אבל תי' המרדכי והתוס' — דלא הוי הכנה בדבר שישנו בעולם — אינו מוכרח. דשפיר איכא למימר דגם זה מיקרי הכנה. והא דאופין מיו"ט לשבת הוא משום עירובי תבשילין. ומ"מ לא קשה איך רבנן עקרו הכנה דאורייתא. די"ל דרבה ורב חסדא אזלי לשיטתייהו. דרב חסדא לית ליה, "הואיל", ולכן לית ליה הכנה, וכמ"ס בעירובין הנ"ל, ולפיכך מהני עירובי תבשילין.

1 איתא בביצה לד א: אין נופחין במפוח (דמחזי כאומן עושה מלאכה — רש"י) אבל נופחין בשפופרת. וכתבו התוס' שם ד"ה אין נופחין וכו': פירש ר"י מדלא מפליג בין מפוח של אומנין ובין מפוח של בעה"ב כי היכי דמפליג בשל אומן בין מפוח לשפופרת משמע דכל המפוחין אסורין אפי' של בעה"ב נמי ויש לזוהר שלא לנפח בו כלל. וכתב הד"א: אבל אם לא שרינן בשל בעה"ב רק כשהופך נוחא דקתני בשפופרת דאז שרי אפילו באינו מהפך משא"כ במפוח של

העצים אינו מניח זה על זה עד שיסדר המערכה מפני שנראה כבונה אלא או שופך העצים בעירוב או עורך בשינוי כיצד מניח עין למעלה ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עד שהוא מגיע לארץ וכן הקדרה אוהז אותה ומכניס האבנים תחתיה אבל לא יניחנה על גבי האבנים וכן המטה אוהז (הקרשים) למעלה ומכניס הרגלים תחתיהם אפילו ביצים לא יעמיד אותם שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל אלא ישנה ויתחיל למעלה למטה וכן כל כיוצא בזה צריך שינוי: הגם (ה) וכן שלמן שיש לו דפנות המגיעות ללחך (תוספות) לריך שינוי אצל מותר להוסיף שלמן שלנו על רגליו ואין כזה משום נזין (ה) ויש אומרים דאפי' מגיע ללחך כל זמן שאינו לריך לאור של תחתיו שרי

ביאורי הגר"א

משום הכנה: (ד) וכן כו' אבל מותר כו'. דאהל נלל דפנות ע"כ מותר דל"כ אפילו ממעלה למטה יהא אסור: (ה) וי"א דאפי'. וזו

ברכת אליהו

למטה — דהיינו שאוחז את הקדירה או השולחן — יהא אסור דהוי אהל. [אלא ודאי דבכה"ג — שאין דפנות למטה — לא חשיב אהל. וז"ל הטור: דאין עשיית אהל ארעי כזה אסור בלא עשיית מחיצות. וע"ל סי' שט"ו ס"ב ומש"ש בסק"ד ושם במשנה ברורה סק"ז ובבאור הלכה ד"ה מטה ובד"ה מטות].

(ה) ובזה מתורצת קושית תוס' (מ"ש) [ממ"ש] בספ"ד דשבת מניחין קדירה ע"ג קדירה כו' וכ"מ מדקאמר וכן פוריא וכן כו' ל"ל למיחשב כולהו אלא דחשיב אותן שצריך לאויר שתחתיו ועיין תוס' בשם ר"ח מ"ש על ביעתא'.

כסדר בנין) וכן קדרה (שמושיבין על ב' חביות לא יקיפם תחלה ואח"כ יושב הקדירה עליהם אלא העלינה יתלנה באויר ויאחזנה בידו ויסדרו החביות תחתיה סביב — רש"י) וכן פוריא (מטות השרים שפורקין אותן ומחזירין לא יזקוף הכרעים תחלה לתת הארוכות בכרעים ואח"כ יפרוס העור למצע ששוכבין עליו אלא פורס העור תחלה ויאחזנהו בני אדם בידיהם ואח"כ יביאו הארוכות ויקשרו הצרעות של עור בהן ואח"כ ייקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן — רש"י) וכן חביתא (חביות שמסדרים באוצר ומושיבין אחת על גבי שתיים — רש"י). ומ"ש בביאורי הגר"א, "מניחין קדירה על גבי קדירה כו'". זו ט"ז. וצ"ל: מחזירין קדירה ע"ג כירה כו'. וכ"ה בתוס' שיוכא להלן. וגם הדמשק אליעזר כתב שמהא דמניחין קדירה ע"ג קדירה ליכא ראיא, ע"ש. וז"ל התוס' שם לב, ב ד"ה מלמטה למעלה אסור: משום דהוי דרך בנין וכן הוי טעמא דכולן וכו' ותימה דאמר בשבת (לו ב) מחזירין קדרה ע"ג כירה והתם (לח ב) קאמר מאן דאית ליה מחזירין דאפי' בשבת מחזירין וכו'. ולפי דעת הי"א כאן מתורצת קושיה זו. דדוקא כשצריך לאויר אסור משום אהל, אבל כ"ז שאינו צריך לאויר של תחתיו שרי". וכ"מ שם בגמ' מדקאמר "וכן פוריא וכן חביתא". ול"ל למיחשב כולהו, אלא ודאי דחשיב אותן שצריך לאויר שתחתיו.

ומ"ש רבנו, "ועיין תוס' בשם ר"ח מ"ש על ביעתא" היינו שלעיל הבאנו פירש"י על מש"ש בגמ' "ביעתא" דהיינו: ביצים גסות הנתונות ע"פ כלי חלול וכו'. וכן נראה מהמחבר שפירש כן. שכתב לעיל: וכן המטה אוהז ומכניס רגלים תחתיהם אפי' ביצים לא יעמיד אותם שורה ע"ג שורה עד שיעמדו כמו מגדל וכו'. ודעת הי"א נראה שפי' כדברי התוס' שם. שהתוס' שם תי' על הקושי' הנ"ל: וי"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי והתם גבי כירה המחיצות היו עשירות מתחלה וכן פ"ח גבי ביעתא כגון שיש ביצים מכאן וביצים מכאן וא' על גביהן והאור תחת אוירן ולא כפי' רש"י שפי' ביצים שמסדרין על גבי אסכלא דכיון דליכא מחיצות לא הוי כעין בנין אלא נראה כדפרי'. וע"ע תוס' בשבת קלח א ד"ה כסא.

מהמהרי"ל בשם האגודה. וע"ע מש"ש בד"מ. וז"ל האגודה בביצה פ"ב אות ל"ד: אבל המסדר המדורה ונוטל אור או קיסם שאחזה בו האור ומשימה בצד אחר כדי שיבעיר ומתוך כך לפעמים מכבה קצת וכן בלילה לכסות האש באפר כדי שימצא למחר ביו"ט מותר וכמדומה לי שראיתי כן בסדר עולם].

(ג) תוס' כב א ד"ה אין וצ"ל דהוי פסיק רישיה.
(ג*) משום הכנה. [דאסור להכין מיו"ט לחבירו וכאן הכיסוי הוי הכנה — ד"א].

(ד) דאהל בלא דפנות ע"כ מותר. דאל"כ אפי' מלמעלה

תוס' ה"ח

2 איתא בביצה כב א: אין מכבין את הבקעת כדי לחסו עליה וכו'. וכתבו תוס' שם ד"ה אין: מכאן יש למחות את הגשמים שרגילות להסיר הפתילה מתוך השמן כשהיא דולקת ומשימין אותה על הקרקע וכן שלא לכסות את האור. ומפרש רבנו דהא דהתוס' אסור זאת, זה רק באופן דהוי פסיק רישיה — דאם מכסה בודאי יכבה. והוסיף הד"א: דאל"כ הא קי"ל בדבר שאינו מתכוין כו"ש דשרי. ולפי"ז מ"ש בהג"ה, "אם אינו מכבהו", ר"ל באופן שלא יהיה פסיק רישיה דאז אסור — לשון המשנה ברורה סק"ז. וכתב ע"ז בשעה"צ סק"י"א: הגר"א ואף דאפשר שיכבה שרי דדבר שאינו מתכוין מותר אף בשבת. אבל מדברי הוי"ש שם פ"ב סכ"ט נראה שמשפ"ש שהתוס' אוסרים גם כשלא הוי פסיק רישיה. שהיש"ש שם הביא דברי התוס' וחלק עליהם וכתב: וכ"ז להקל בפרט כה"ג דדבר שאין מתכוין הוא. והמ"א בסק"ה הביא דברי היש"ש. וכתב ע"ז הפמ"ג: היינו דלא הוי פסיק רישי' ואפשר מטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה דרבנן התירו לצורך יו"ט כעין סי' תצ"ח. ואמנם היש"ש שם מתיר מטעמים אחרים. וז"ל: וכ"ש לפי מה דקי"ל כו"ש דכל כיבוי הוא מלשאל"ג ואינו אסור אלא מדרבנן וכו'. ולפי"ז לדעת היש"ש מותר אף בפסיק רישיה. וכ"כ המשנה ברורה שם. וז"ל: ויש מאחדונים שמקילין בכל גווני כיון שעכ"פ אינו מכוין לכבות רק שימצא עי"ז אש למחר לצורך אותו היום. וכתב ע"ז בשעה"צ סק"י"ג: פ"ח וכ"מ קצת ממהרש"ל [המובא בהמ"א אף המ"א קיצר בלשונן] שכתב שם ועוד דצורך יו"ט הוא משמע מזה דס"ל ג"כ דאף שהכיבוי הוא הרבה מקודם כיון שעכ"פ לצורך אותו היום הוא שרי, עכ"ל שער הציון.

3 איתא בביצה לב ב. לג א: אמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי (להתחיל תחלה מן הגג ואח"כ יסדרו תחתיו עצי הכתלים — רש"י) מלמטה למעלה אסור (לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג אסורין שדרך בנין הוא — רש"י) וכן ביעתא (ופירש"י: ביצים גסות הנתונות ע"פ כלי חלול וכו') או על האסכלא אין מושיבין את הכלי תחלה ואח"כ יסדר עליו אלא יאחזנו בידו ויושיב הביצה עליו ואח"כ יושב הכלי על הגחלים שלא יעשו